

TARTU ÜLIKOOLI VILJANDI KULTUURIAKADEEMIA

Kultuurhariduse osakond

Huvijuht – loovtegevuse õpetaja õppekava

Kristiina Valk

NOORSOOTÖÖ JA ÜLDHARIDUSE LÕIMING SOTSIAALSETE OSKUSTE ÕPETAMISEL
PROGRAMMI „INNUSTAVAD TEOD KOOLIRASKUSTES NOORTE TOETAMISEKS“
NÄITEL

Loov-praktiline lõputöö

Juhendajad: Urmo Reitav, MA

Hele Riit-Vällik, BA

KAITSMISELE LUBATUD:

Juhendaja: Urmo Reitav, MA

.....

Hele Riit-Vällik, BA

.....

(Allkiri ja kuupäev)

Viljandi 2014

SISUKORD

SISSEJUHATUS	4
Töös käsitletavad mõisted	5
1. TEOREETILINE JA METOODILINE TAUST	8
Lõputöö teema valiku põhjendus.....	8
1.1. Sotsiaalsed oskused.....	9
1.1.1. Sotsiaalsete oskuste mõiste.....	9
1.1.2. Sotsiaalsete oskuste taust.....	10
1.1.3. Sotsiaalsete oskuste õpetamine.....	11
1.2. Üldhariduskool ja sotsiaalsed oskused	12
1.2.1. Kool sotsiaalse keskkonnana	12
1.2.2. Sotsiaalsed oskused Eesti üldhariduskoolis.....	13
1.3. Noorsootöö ja sotsiaalsed oskused	15
1.3.1. Noorsootöö käsitus Eestis	15
1.3.2. Sotsiaalsed oskused noorsootöös.....	16
1.4. Noorsootöö ja üldhariduse lõimimine sotsiaalsete oskuste õpetamisel Eestis	17
2. „INNUSTAVAD TEOD KOOLIRASKUSTES NOORTE TOETAMISEKS“	18
2.1. Programmi tutvustus	18
2.1.1. Programmi eesmärgid.....	19
2.1.2. Metoodika kirjeldus (programmis kasutatavad meetodid)	19
2.1.3. Programmi sihtgrupp	20
2.1.4. Programmi mõju kaardistamine.....	20
2.2. Tegevuste aruanne	24
1. kohtumine klassis	24
2. kohtumine klassis	26
3. kohtumine klassis	28
4. kohtumine klassis	30
5. kohtumine klassis	32
6. ja 7. Kohtumine noortekeskuses	34
8. kohtumine klassis	37
9. kohtumine- õuesõpe.....	39
10. kohtumine- madalseiklusrada	41

11. kohtumine noortekeskuses.....	43
12. kohtumine klassis	45
Kohtumine aineõpetajatega	47
2.3. Programmi läbiviimise tulemused-	48
2.3.1. Sotsiomeetria analüüs	48
KOKKUVÕTE	52
KASUTATUD KIRJANDUS	54
LISAD	57
Lisa 1. Tunnimudelid	57
Lisa 2. Sotsiomeetriline ratas	80
Lisa 3. Juhendajatevahelise refleksiooni vormid	81
SUMMARY	82

SISSEJUHATUS

Noorsootöö ja üldhariduskoolide teadlikku ja eesmärgistatud koostööd võib pidada praegusele noorsootööle teedrajavaks suunaks nii Eesti kui ka Euroopa mastaabis. 2012. aasta sügisel töötati SA Archimedes Euroopa Noored Eesti Büroo pikaajaliste programmide raames välja noorsootööasutuste ja üldhariduskoolide koostööd soodustav programm „Innustavad teod kooliraskustes noorte toetamiseks“. Selle eesmärgiks sai tõsta üle-eestiliselt kohalikes omavalitsustes noortega töötavate inimeste võimekust ja valmisolekut toetada kooliraskustes noori ning viia ellu noortele suunatud jätkusuutlikke tegevusi (Riit-Vällik 2013). Tartu linna innustavate tegude programmi vormiks kujunes välja noortekeskuste ja koolide vaheline koostöö, arendades 12 kohtumise jooksul koolinoorte sotsiaalseid oskuseid ning seeläbi tõstes nende üldist hakkamasaamist nii koolis, kui ka väljaspool kooli.

Hele Riit-Vällik, Lille maja noortekeskuse direktor, viis programmi piloot-projektina läbi kahes Tartu koolis 2013. aasta kevadel, kuid ülevaatlik kaardistus, kirjalik läbiviimise analüüs ja konkreetsed tunnimudelid programmi läbiviimise kohta puudusid.

Seega sai minu ülesandeks kavandada algsed tunnimudelid, neid praktiseerida kaheteistkümne kohtumise jooksul, teostada analüüs ning seejärel teha vajaminevad korrektiivid esialgsetesse tunnimudelitesse. Loovpraktilise osa resultaadina valmisid põhjalikult läbitöötatud tunnimudelid selleks, et üldhariduskoolid ning noorsootööasutused saaksid koostöös sotsiaalseid oskuseid veelgi efektiivsemalt õpetada ka väljaspool Tartut.

Käesoleva töö teoreetilises pooles keskendun sotsiaalsete oskuste olemusele, olulisusele ja nende õpetamisele formaalhariduslikus- ja noorsootöö kontekstis. Töö loovpraktilise osana viisin läbi ning kaardistasin esmakordselt programmi „Innustavad teod kooliraskustes noorte toetamiseks“, kus ühise eesmärgiga õpetada koolinoortele sotsiaalseid oskuseid, teevad koostööd üldhariduskool ja noorsootöö asutus. Programmi läbiviimise raames mõõtsin õpilaste sotsiaalseid oskuseid ja enesetunnetust nii enne kui ka pärast programmis osalemist, koostasid kohtumisteks vastavad tunnimudelid, analüüsisin programmi läbiviimist ning seejärel kohandasin tunnimudelid.

Töö eesmärk on anda ülevaade noorsootöö ja üldhariduse lõimimisest sotsiaalsete oskuste õpetamisel programmi „Innustavad teod kooliraskustes noortele“ rakendamise, kaardistamise ja analüüsi näol. Resultaadina valmivad programmi „Innustavad teod kooliraskustes noorte toetamiseks“ tunnimudelid, et üldhariduskoolid ning noorsootööasutused saaksid koostöös sotsiaalseid oskuseid veelgi efektiivsemalt õpetada. Eesmärgi saavutamiseks töötasin teemakohase kirjandusega ja kohtusin Tartu Mart Reiniku Kooli põhikooli II astme klassiga programmi läbi viies kaheteistkümmel korral. Igaks korraks töötasin välja tunnimudeli, peale praktiseerimist, kaardistamist ja analüüsi viisin sisse vajaminevad korrektiivid ning seeläbi valmisid programmi „Innustavad teod kooliraskustes noorte toetamiseks“ tunnimudelid.

Töö teoreetiline ja metoodiline osa on jaotatud mõtteliselt neljaks. Esimeses osas kirjeldan sotsiaalsete oskuste fenomeni ning keskendun sotsiaalsete oskuste vajalikkusele ja õpetamisele. Töö teises ja kolmandas osas käsitlen sotsiaalseid oskuseid üldhariduskoolis ja noorsootöös, avades ka eeltoodud mõistete tausta. Neljandas osas annan ülevaate sellest, milline roll on ja võiks olla noorsootöö ja üldhariduse lõimimisel sotsiaalsete oskuste õpetamisel.

Töös käsitletavad mõisted

Järgnevalt peatun töö kontekstis oluliste terminite tähendustel.

Formaalõpe e kooliõpe on lapse õpetamine ja õppimine koolis (Hariduse ja kasvatuse sõnaraamat 2014 *sub* formaalõpe). Formaalõpe on eesmärgistatud ja seda viivad läbi spetsiaalse ettevalmistuse ja kvalifikatsiooniga õpetajad, õpieesmärgid seatakse enamasti väljastpoolt, õpiprotsessi jälgitakse ja hinnatakse (Mis on... 2007).

Informaalne õpe e kogemusõpe õppuri seisukohast eesmärgistamata õppimine, mis toimub igapäevaelu situatsioonides (Hariduse ja kasvatuse sõnaraamat 2014 *sub* informaalne õpe).

Konformsus- konformsusest rääkides peetakse silmas inimesele omast tendentsi käituda vastavalt üldkehtestatud normidele ning püüda rohkemal või vähemal määral samastuda suurema

grupi poolt heakskiidetud käitumisviisidega. Kirjeldatu on lähedalt seotud ka sotsialiseerumise mõistega (Tanker 1999, lk 98-102).

Sotsialiseerumine on konkreetsetes ühiskonnas/kultuuris sobivaks peetakse hoiakute, normide, käitumismustrite ja motiivide tundmaõppimine ning nende kohta enese arusaama kujundamine (Tanker 1999).

Mitteformaalne õpe e vabaõpe on vabatahtlik õpe eri keskkondades väljaspool kooli eesmärgiga end arendada (Hariduse ja kasvatuse sõnaraamat 2014 *sub* mitteformaalne õpe). Inimese teadlik arendamine sotsiaalses keskkonnas, milles rõhutatakse õppimise protsessi tähtsust ning mis põhineb vabatahtlikkuse printsiibil, on õppijakeskne ja paindlik (Mis on... 2007).

Noor- noore all mõistetakse seitsme kuni kahekümne kuue aastast füüsilist isikut (Noorsootöö seadus 2010).

Noorsootöö on noortele arendavaks tegevuseks tingimuste loomine, mis võimaldab neil vaba tahte alusel perekonna-, tasemekoolituse- ja tööväliselt tegutseda. Põhimõtted, mida noorsootöö korraldamisel järgitakse, lähtuvad otseselt noorte huvidest (Noorsootöö seadus 2010):

- noorsootööd tehakse koos noortega ja noorte jaoks, kaasates neid otsuste tegemisse
- noorsootöö põhineb noorte osalusel ja vabal tahtel
- noorsootöö toetab omaalgatust
- noorsootööd tehakse lähtutakse sallivuse, võrdse kohtlemise ja partnerluse põhimõtetest.

Noorsootööasutus on ministeeriumi hallatav riigiasutus, valla või linna ametiasutuse hallatav asutus, eraõiguslik juriidiline isik või eraõigusliku juriidilise isiku ettevõtte, mille põhitegevuseks on noorsootöö korraldamine (Noorsootöö seadus 2010).

Noorsootöötaja on koondnimetus kõikide noorsootöö valdkonnas töötavate spetsialistide kohta: noortekeskuste töötajad, noorteühingute rühmajuhid, koolide huvijuhid, muusikakoolide õpetajad, huvikeskuse huvihariduse spetsialistid, rahvusvaheliste noortevahetusprojektide grupijuhid, noorte infotöötajad, noorte karjäärinõustavad jne (Enn 2013, lk 23). Noorsootööga tegelevate inimeste spekter on väga lai.

Noortepoliitika all mõistetakse ühtset lähenemist kõikides noorte elu puudutavates valdkondades, kus tehakse noortele suunatud ja noorte elu puudutavaid otsuseid- noorsootöö, haridus, tööhõive, tervis, kultuur, sotsiaalsus, keskkond, riigikaitse, perepoliitika jt (Noorsootöö strateegia... 2006).

Sotsiaalsed oskused on fenomeniks, mis võimaldavad inimestel suhelda, õppida, küsimusi ja abi küsida, teistega läbi saada, luua ja hoida eluterveid inimsuhteid ning eesmärgipäraselt käituda (Dowd ja Tierney 2005, lk 1). Sotsiaalsed oskused on õpitavad (Keltikangas-Järvinen 2011, lk 10).

Sotsiaalsus- on kaasasündinud temperamendijoon- huvitumine seltskonnast, soov olla koos teistega (Keltikangas-Järvinen 2011, lk 10).

Üldharidus on teadmiste, oskuste, vilumuste, väärtuste ning käitumisharjumiste süsteem, mis võimaldab inimesel kujuneda pidevalt arenevaks isiksuseks, kes on suuteline elama väärikalt, austama iseennast, oma perekonda, kaasinimesi ja loodust, valima ning omandama talle sobivat elukutset, tegutsema loovalt ning kandma kodanikuvastutust (Eesti Vabariigi haridusseadus 2007).

1. TEOREETILINE JA METOODILINE TAUST

Lõputöö teema valiku põhjendus

Just sotsiaalsed oskused on need, mis aitavad inimsuhteid luua, hoida ja nendes toimida ka hiljem, kui üldhariduskool on lõpetatud. Seega on äärmiselt oluline rõhutada sotsiaalsete oskuste õpetamise tähtsust- seda nii üldhariduskoolis kui ka koolivälisel ajal aset leidvas mitteformaalses õppeprotsessis. Sotsiaalsed oskused on alustalaks nii enesega kui ka ühiseluga hakkamasaamisel (Dowd ja Tierney 2005; Õunapuu 2008). Programm „Innustavad teod kooliraskustes noorte toetamiseks“ seob endas üldharidusliku kooli ja noortekeskuse noorsootöötajate koostöö sotsiaalsete oskuste õpetamisel (Riit-Vällik 2013).

Kui mulle pakuti võimalust lõputöö raames antud programmis osaleda, seda läbi viia ning sellest ülevaade anda, nägin suurepärast võimalust uurida midagi, mis on isiklike huvidega tihedalt seotud. Töö eesmärgiks seadsin kaardistada ja analüüsida programmi rakendamist ning selle tulemusena välja töötada tunnimudelid/ töölehed, mida hilisemalt saaks kasutada ka kõik koolid ja noortekeskused, et koostöös kaasa aidata kooliraskustes noorte sotsiaalsete oskuste paranemisele. Programmi käigus oli juba ka eelnevalt koostatud üksikud tunnimudelid, kaardistatud kohtumisi ning tehtud põnevaid tähelepanekuid- kildudest tervikpildi kokkupanemine huvipakkuval teemal oli nauditav väljakutse. Programmi läbiviimine andis mulle suurepärase võimaluse rakendada ellu nelja aasta jooksul õpitut ning praktiseerida erialaseid pädevusi.

1.1. Sotsiaalsed oskused

1.1.1. Sotsiaalsete oskuste mõiste

Sotsiaalsed oskused ilmnevad sotsiaalsetes protsessides, olles mõjutatud inimese mõtetest, tunnetest, grupikuuluvusest, kasvatusel, kultuurist ja hetkelisest survest (Smith ja Mackie 2006, lk 6). M. Tanker toob välja, et sotsiaalseid oskuseid õpitakse läbi sotsialiseerumise protsessi ning erinevate käsitluste kohaselt avalduvad sotsiaalsed oskused nii teistega suhtlemisel kui ka enesega hakkama saamisel (Tanker 1999; Õunapuu 2008; Keltikangas-Järvinen 2011; Erg 2011). Seega on sotsiaalsed oskused korrelatsioonis üldelise elus hakkamasaamisega (Dowd ja Tierney 2005, lk 1).

Kuigi osasid sotsiaalseid oskuseid saab pidada universaalseteks sotsiaalses keskkonnas hakkamasaamise alustaladeks, on suur osa sotsiaalsetest oskustest ümbritsevast keskkonnast sõltuvad (Keltikangas-Järvinen 2011, lk 13). Ajast ja ruumist sõltuvateks saab pidada neid sotsiaalseid oskuseid, mis on otseselt just teiste inimestega seotud. Seega leiavad sotsiaalsed oskused rakendust inimestevahelises suhtes, suhtluses, erinevate olukordade lahenduskäikudes ning seda kõike konkreetses aeg-ruumi kontekstis.

Mitmete autorite arvates koosnevad sotsiaalsed oskused nii välistest kui sisemistest, enesega- ja teistega hakkamasaamise aspektidest. Järgneva tabeli koostamisel tuginesin Dowd ja Tierney ning Erg'i käsitlustele. (Dowd ja Tierney 2005, lk 15; Erg 2011):

Tabel 1 Sotsiaalsete oskuste aspektid

Aspekt	Väljund
Suhtlusoskused	tervitamine ja tutvustamine, vestluse alustamine, kuulamine, vestluse toetamine-küsimustele vastamine/küsimuste esitamine, kordamööda kõnelemine, vestlusteema valimine, viisakus vestlemisel, vastuste aktsepteerimine, kriitika aktsepteerimine,

	kompromisside tegemine, vabandamine, ausus, hääle kvaliteet (toon, kõrgus, valjus, tempo, selgus), kehakeel (silmside, kehahoid, näoilme).
Emotsionaalsed oskused	Üldine teistest hoolimine, abi või esemete pakkumine, kutsete esitamine, loa küsimine osalemiseks, poolehoidu avaldamine, komplimentide tegemine, hoolivus- kui teised on saanud viga või on õnnatud, abi või teabe palumine, mure/kaastunde ja mõistmise väljendamine, tunnete väljendamine.
Enesekehtestamise oskused	Oma õigustest kinni pidamine, oma vajaduste väljendamine, „ei“ ütlemine, hakkamasaamine narrimise ja kiusamisega, emotsioonide kontrollimine, enesekindlus, juhiste/instruktsioonide/reeglite järgimine, tagajärgedega leppimine, viha ja agressiooniga toimetulek, enese jälgimise ja -refleksiooni oskus, rahunemise oskused- viha valitsemine.

(Allikas: Dowd, Tierney ja Erg järgi)

1.1.2. Sotsiaalsete oskuste taust

Sotsiaalseid oskuseid, nagu ka noorsootööd, tuleb vaadelda kindlas kontekstis, st sõltuvana kultuurist ja aegruumist (Tanker 1999; Dowd ja Tierney 2005; Keltikangas-Järvinen 2011; Schlümmer 2013). Sotsiaalsete oskuste uurimise arengu juured peituvad sotsiaalpsühholoogias, mis uurib inimeste kognitiivseid protsesse, võttes arvesse sotsiaalse keskkonna mõju, ning nendevahelisi seoseid analüüsides aitab mõtestada seda, mis on inimese käitumise taga (Smith ja Mackie 2006). Seega on tegemist keeruka fenomeniga, mille lahtimõtestamisel tuleb avada

sotsioloogia ja psühholoogia erinevad rõhuasetused- kui sotsioloogia eeldab, et ühiskond tingib inimese käitumise ja olemuse, siis psühholoogia keskendub pigem indiviidile kui ühiskonna loojale (Hewitt ja Shulman 2011, lk 2-6). Sellises paradoksaalsuses avaldubki sotsiaalsete oskuste keerukas olemus.

Sotsiaalsed oskused kujunevad läbi sotsialiseerumise protsessi. Läbi sotsialiseerumise omandab aga inimene tendentsi käituda vastavalt üldkehtestatud normidele ning püüab rohkemal või vähemal määral samastuda suurema grupi poolt heakskiidetud käitumisviisidega (Tanker 1999, lk 98-102; Crisp ja Turner 2010, lk 161-166; Hewitt ja Shulman 2011, lk 307- 349;). Sellist tendentsi käsitletakse sotsiaalpsühholoogias **konformsusena**. Inimest ümbritsev sotsiaalne keskkond omab suurt mõju inimese käitumisele (Crisp ja Turner 2010, lk 156-160). Järelikult, kui suunata sotsiaalses olukorras teadlikult grupi käitumist, omab see mõju ka inimese edasisele käitumisele.

1.1.3. Sotsiaalsete oskuste õpetamine

Sotsiaalsete oskuste õpetamise kasulikkuse spekter on äärmiselt lai. Võime teistega läbi saada, enesehinnangu tõus, eneseregulatsiooni, akadeemiliste oskuste paranemine ning enesekindluse kasv on vaid osa sotsiaalsete oskuste õppimisega kaasnevatest kasuteguritest ning oskuste omandamine viib sotsiaalse kompetentsuse mõiste saavutamiseni (Dowd ja Tierney 2005, lk 8-9). Walker, Ramsey ja Gresham toovad välja, et sotsiaalsete oskuste õpetamist saab efektiivselt kasutada ka varasel märkamisel ja sekkumisel, kui tegeletakse juba sotsiaalsest ebakompetentsusest tingitud probleemidega [(Dowd ja Tierney 2005, lk 9 järgi).¹

Oskuste õpetamist saab jagada kolme kategooriasse (Dowd ja Tierney 2005, lk 9). **Esmane** sekkumine sotsiaalsete oskuste õpetamisel õpetab oskuseid suuremale grupile ning eesmärgina pole määratletud kindla sotsiaalse oskuse õpetamine. Sellisel juhul on eesmärgiks suuremas grupis, näiteks klassiruumis, positiivsema õhkkonna loomine. **Teisene** sekkumine on rohkem probleemispetsiifiline ning mõeldud nendele, kel on mingi konkreetse sotsiaalse oskuse omandamisega probleeme olnud (nt eneseregulatsioon ja –kontroll, probleemide lahendamine

¹ (vt Valk, K. 2012. „Programm- „Kogukonnapõhine ennetustöö- ühistegevus varasel märkamisel ja sekkumisel“ ning selle rakendamise iseärasused Viljandi linna koolide näitel)].

jne). Sellist sotsiaalsete oskuste õpetamist saab nimetada fookuseeritud sotsiaalsete oskuste treenimiseks. Sellist sekkumist tehakse tihti just väiksemates gruppides, sest nii on sotsiaalse oskuste õpetamise taustsüsteem konkreetsem. **Kolmandaks** variandiks sotsiaalsete oskuste õpetamise kaudu sekkuda, on keskenduda juba olemasolevate negatiivsete, antisotsiaalsete käitumismustrite vähendamisele. Mida varasemas faasis seda teha, seda suurem on tõenäosus, et suudetakse ära hoida suuremakoelised elulised probleemid ja sotsiaalne apaatsus.

Sotsiaalsete oskuste õpetamise sidumine biheivioristlike õppimiskäsitlustega annab sotsiaalsete oskuste õpetamisele perspektiivi, kus soovitud käitumise kinnistamine sotsiaalses keskkonnas annab tulemuseks sotsiaalselt pädeva inimese (Hewitt ja Shulman 2011, lk 9-10). Seega on sotsiaalsete oskuste õpetamine tulemuslik vaid sotsiaalses keskkonnas.

1.2. Üldhariduskool ja sotsiaalsed oskused

1.2.1. Kool sotsiaalse keskkonnana

Üldhariduskool on sotsiaalsete oskuste mõistega tihedalt läbipõimunud. Kool on süsteem, mis koosneb mitmetest eraldiseisvatest üksustest- eraldi sotsiaalseks süsteemiks/üksuseks saab pidada ka klasse (Nordahl 2005, lk 12). Kui konformsuse teooria kohaselt saavad inimesed mõjutatud sellest sotsiaalsest keskkonnast, kus nad viibivad, saab sellest tulenevalt väita, et õpilased ja nende edasine käitumine on otseselt mõjutatud nende klassis toimuvatest sotsiaalsetest protsessidest (Crisp ja Turner 2010, lk 156-160; Nordahl 2005, lk 12-14). Seega on kool iseenesest juba sotsiaalne keskkond, mis eeldab seal toimetulekuks vastavaid oskuseid- sotsiaalseid oskuseid.

1.2.2. Sotsiaalsed oskused Eesti üldhariduskoolis

Riiklikul tasandil on sotsiaalsuse, sotsiaalsete suhete ja -oskuste olulisust puudutavad märged põhikooli- ja gümnaasiumiseadusest tulenevalt põhikooli riiklikus õppekavas arvukad (Põhikooli riiklik... 2010; Põhikooli- ja... 2010). Osalisi kattuvusi on põhihariduse alusväärtuste, õppimise käsituse ja õpikeskkonna, õppe- ja kasvatusesmärkide ning läbivate teemade jagudes, kuid kõige suuremas osas haakub riiklik õppekava sotsiaalsete oskuste õpetamise olulisusega üldpädevuste osas.

Tabel 2 Põhikooli riikliku õppekava üldpädevused

Üldpädevused	Kirjeldus
1) Väärtuspädevus	Suutlikkus hinnata inimsuhteid ning tegevusi üldkehtivate moraalinormide seisukohast; tajuda ja väärtustada oma seotust teiste inimestega, loodusega, oma ja teiste maade ning rahvaste kultuuripärandiga ja nüüdisaegse kultuuri sündmustega, väärtustada loomingut ja kujundada ilumeelt;
2) Sotsiaalne pädevus	Suutlikkus ennast teostada, toimida teadliku ja vastutustundliku kodanikuna ning toetada ühiskonna demokraatlikku arengut; teada ning järgida ühiskonnas kehtivaid väärtusi ja norme ning erinevate keskkondade reegleid; teha koostööd teiste inimestega erinevates situatsioonides; aktsepteerida inimeste erinevusi ning arvestada neid suhtlemisel;
3) Enesemääratluspädevus	Suutlikkus mõista ja hinnata iseennast, oma nõrku ja tugevaid külgi; järgida terveid

	<p>eluviise; lahendada iseendaga, oma vaimse ja füüsilise tervisega seonduvaid ning inimsuhetes tekkivaid probleeme;</p>
4) Õpipädevus	<p>Suutlikkus organiseerida õpikeskkonda ja hankida õppimiseks vajaminevat teavet; planeerida õppimist ning seda plaani järgida; kasutada õpitut, sealhulgas õpioskusi ja -strateegiaid, erinevates kontekstides ning probleeme lahendades; analüüsida enda teadmisi ja oskusi, tugevusi ja nõrkusi ning selle põhjal edasiõppimise vajadust;</p>
5) Suhtluspädevus	<p>Suutlikkus ennast selgelt ja asjakohaselt väljendada, arvestades olukordi ja suhtluspartnereid, oma seisukohti esitada ja põhjendada; lugeda ning mõista teabe- ja tarbetekste ning ilukirjandust; kirjutada eri liiki tekste, kasutades kohaseid keelevahendeid ja sobivat stiili; väärtustada õigekeelsust ning väljendusrikast keelt;</p>
<p>/.../</p> <p>7) Ettevõtlikkuspädevus</p>	<p>Suutlikkus ideid luua ja neid ellu viia, kasutades omandatud teadmisi ja oskusi erinevates elu- ja tegevusvaldkondades; näha probleeme ja neis peituvaid võimalusi; seada eesmärgid ja neid ellu viia; korraldada ühistegevusi, näidata initsiatiivi ja vastutada tulemuste eest; reageerida paindlikult muutustele ning võtta arukaid riske.</p>

(Allikas: Põhikooli riiklik ... 2010)

Sotsiaalsete oskuste olulisust rõhutatakse riiklikul tasandil veelgi. Põhikooli- ja gümnaasiumiseadusest (RT 2010) tulenevalt on põhikooli ülesanne kehtestatud järgmiselt:

(1) Põhikoolil on nii hariv kui ka kasvatav ülesanne. Põhikool aitab kaasa õpilase kasvamisele loovaks, mitmekülgseks isiksuseks, kes suudab ennast täisväärtuslikult teostada erinevates rollides: perekonnas, tööl ja avalikus elus ning valida oma huvid ja võimete kohast õpiteed.

(2) Põhikooli ülesanne on luua õpilasele eakohane, turvaline, positiivselt mõjuv ja arendav õppekeskkond, mis toetab tema õpihuvi ja õpioskuste, eneserefleksiooni ja kriitilise mõtlemisvõime, teadmiste ja tahteliste omaduste arengut, loovat eneseväljendust ning sotsiaalse ja kultuurilise identiteedi kujunemist.

Lisaks sotsiaalse identiteedi kujunemisele ning sotsiaalsetele oskustele endile keskendutakse riiklikul tasandil kehtestatud seadustest tulenevalt üldhariduskoolides ka sotsiaalsele keskkonna kvaliteedile. Seega sotsiaalsete oskuste õpetamist ja õpilastes sotsiaalselt pädeva identiteedi kujundamist peetakse riiklikul tasandil tänapäevases Eesti üldhariduskoolis äärmiselt oluliseks. See, millisel viisil riiklikke ettekirjutisi rohujuure tasandil ehk klassiruumis ellu viiakse, sõltub aga otseselt selle konkreetse klassi õpetajate teadlikkusest, oskustest ja väärtustest.

1.3. Noorsootöö ja sotsiaalsed oskused

1.3.1. Noorsootöö käsitlus Eestis

Eesti noorsootööd saab pidada aastakümnete jooksul välja kujunenud valdkonnaks, kus tegutsetakse selgesti määratletud õigusruumis, kus eesmärgid, tegevus ja vahendid on strateegiliselt planeeritud (Noorsootöö seadus 2010; Schlummer 2013, lk 20). See, et noorsootöö on nii reguleeritud, pole Euroopas normiks- seaduse tasandil on see reguleeritud veel Austrias, Saksamaal, Iirimaa, Norras ja Rumeenias (Schlummer 2013, lk 20).

Areng noorsootöö maastikul on viimaste kümnenditega oluliselt hoogustunud- Noortevaldkonna Arengukavas aastateks 2014-2020 on välja toodud, et „noorsootöös on suurenenud noorte jaoks loodud struktuuride arv ja seeläbi paranenud noorsootöö kättesaadavus, suurenenud on tugi töö kvaliteedi ning töötajaskonna kvalifikatsiooni tõstmiseks. Kohalike omavalitsuste kui noorsootöö põhikorraldajate panus noorsootöö korraldusse ja kvaliteedi tõusu on olnud märkimisväärne“ (Noortevaldkonna arengukava... 2013). Ka siinkohal tuleb välja tuua riiklik tasand, kus pürgitakse lõimitud noortepoliitika poole, kus noori puudutavaid otsuseid tehakse eri valdkondades läbi tervikliku lähenemise, lähtuvalt noorte huvides ja vajadustest ning noori kaasates (Noortepoliitika- mis...). Noortepoliitika üldeesmärgiks on tagada noortele avarad võimalused arenguks ja eneseteostuseks, et toetada sidusa ja loova ühiskonna kujunemist (Noortevaldkonna arengukava... 2013). Eesmärkide saavutamiseks keskendutakse erinevate noori puudutavate sektorite tõhusale koostööle.

1.3.2. Sotsiaalsed oskused noorsootöös

Noortevaldkonna arengukavas välja toodud soovid eeldavad selgelt noortelt väljakujunenud sotsiaalseid oskuseid, mille tekkimisele ja arendamisele annavad panuse üldhariduskoolid ja noorsootöötajad (Noortevaldkonna arengukava 2013). Meetmete raames rakendatakse ellu olulisi tegevusi:

- suurendatakse noortevaldkonnas võimekust luua ja arendada erinevate noorte jaoks sobivat sotsialiseerumise keskkonda;
- tugevdatakse noorsootööd koolikeskkonnas;
- mitteformaalses keskkonnas õpitu väärtust tunnustatakse formaalhariduses ja tööturul senisest rohkem ning toetatakse noorsootöös arendatud õppevara ja olemasolevate instrumentide kasutamist formaalhariduses;
- suurendatakse noorte huvide paremat arvestamist huvihariduses, eelkõige noorte osaluse kaudu otsustes;
- arendatakse huvihariduse metoodikate mitmekesisust ja koostööd noortevaldkonna teiste osapooltega (Noortevaldkonna arengukava 2013).

Eeltoodud loetelu ilmestab ja eeldab noorsootöö valdkonna ja haridussüsteemi koostööd. Tegelikuses on aga arengukava veel nii noor, et selle plaanipärane ja maksimaalne elluviimine on kaheldav.

1.4. Noorsootöö ja üldhariduse lõimimine sotsiaalsete oskuste õpetamisel Eestis

Võiks eeldada, et noorsootöö ja üldhariduskoolide vaheline koostöö on normiks- mõlemad üksused tegelevad sotsiaalsete oskuste kujundamise ja arendamisega. Noortevaldkonna arengukava, põhikooli- ja gümnaasiumi seadus ja põhikooli riiklik õppekava käsitlevad sotsiaalsete oskuste olulisust. Noortepoliitika, sh noorsootöö strateegia ja noortevaldkonna arengukava põhimõtete rakendamine on aga tegelikuses veel lapsekingades. Tõsist rakendust leidva riikliku poliitikadokumendina, mida kogu riigiaparaat (ka teised ministeeriumid peale noortepoliitika rakendamise eest vastutava ministeeriumi) oma igapäevatöös arvestaks, „Noorsootöö Strateegiat 2006-2013“ käsitleda ei saanud (Martinson 2012).

Eelmise noorsootöö strateegia kehtivuse aega saab aga pidada märkimisväärseks üleminekuetapiks, kus noortevaldkonda puudutavate mõistete sisu jõudsalt loodi (Ljulko ja Taru 2013). Hetkeolukord praeguse noortevaldkonna arengukava maksimaalseks rakendumiseks on soodne- peaaegu kõik omavalitsused (221) teevad kulutusi noorsootööle ning ka Euroopa noortevaldkonna koostööraamistik tõdeb noorte sotsiaalse sidususe tähtsust (Noortevaldkonna arengukava 2013; Euroopa noortevaldkonna... 2010). Kehtivas arengukavas on meetodite üleselt tähtsustatud noortevaldkondade-vaheline koostöö- viidatakse professionaalse suutlikkuse ja asjakohasele ressursibaasi kasutamisele (Noortevaldkonna arengukava 2013). Noorsootöö ja üldhariduse valdkondade lõimimise võtmes tähendab asjakohane ressursibaasi kasutamine noorsootöötajate ja üldhariduskoolide õpetajate vahelist koostööd. Sihtgrupi kattuvus peaks konkurentsi asemel olema koostöö aluseks. Reaalne valdkondadeülene koostöö noortepoliitika kujunemisel jääb Eesti kontekstis aga iga omavalitsuse pädevuse raamidesse.

2. „INNUSTAVAD TEOD KOOLIRASKUSTES NOORTE TOETAMISEKS“

2.1. Programmi tutvustus

SA Archimedes Euroopa Noored Eesti Büroo kutsus 2012. aasta sügisel ellu kaks pikaajalist programmi, millest üks oli programmi „Innustavad teod kooliraskustes noorte toetamiseks“. Programmi olid oodatud kandideerima kohalike omavalitsuste 3-5 liikmelised võrgustikud, et ühiselt noorsootöö põhimõtteid ja praktikaid rakendades tõsta noortega töötavate inimeste võimekust ja valmisolekut toetada kooliraskustes noori ning viia ellu noortele suunatud jätkusuutlikke tegevusi. Seminaride ja koolituspäevade raames kujunes Tartu linna innustavate tegude programmi vormiks just koolide ja noortekeskuste vaheline koostöö- arendada noorte sotsiaalseid oskuseid nii koolis kui ka noortekeskuses, ehk algatada kooli ja noortekeskuse aastaringne teadlik ja eesmärgistatud koostöö. Programm töötab klassi kui tervikuga- sotsiaalseid oskuseid õpetatakse õpilasi tavakeskkonnast eemaldamata ning seeläbi õpivad nii probleemsed kui ka käitumisprobleemideta õpilased üksteisega hakkamasaamist. Programmi eesmärgina oskavad noored paremini näha enda andekust, teha meeskonnatööd, tunnustada, konflikte juhtida, olla lahenduskesksed ja seeläbi laiemalt ühiskonnas hakkama saada (Riit-Vällik 2013).

Programmi raames viiakse sotsiaalseid oskuseid õpetavad tegevused läbi klassijuhataja tunni raames ning meeskonnaliikmeks loetakse ka klassijuhataja, kes kõik tegevused koos õpilastega läbi teeb. Kohtumised toimuvad vastavate tunnimudelite alusel 12 korda, seega ühe klassiga tegutsetakse kokku koos ettevalmistus- ja analüüsiprotsessiga ligi 4 kuud. Kohtumiste käigus kasutatakse erinevaid grupidöö meetodeid- nt rollimäng, draama, diskussioon, koos sõogi valmistamine, käeline tegevus, seikluskasvatus. Programmile loob lisaväärtuse see, et noorsootöötajad kohtuvad ka klassi aineõpetajatega, tutvustades neile programmis kasutatavaid meetodeid eesmärgiga vähendada konkreetse klassi ja selle aineõpetajate vahelisi pingeid ja suurendada osapoolte sotsiaalseid oskuseid.

2.1.1. Programmi eesmärgid

Programmi „Innustavad teod kooliraskustes noorte toetamiseks“ peaeesmärkideks on õpetada noortele sotsiaalseid oskuseid ja toetada nende üldist hakkamasaamist nii koolikeskkonnas kui ka ühiskonnas laiemalt. Võrreldes programmi läbiviimisele eelnenud ajaga, oskavad õpilased paremini näha enda andekust, olla probleemsituatsioonidega tegelemisel lahenduskesksed ja rahumeelsemad ning teisi tunnustada. Ühiste ettevõtmiste tulemusena suureneb õpilastes ka meeskonnatöö tegemise oskus (Riit-Vällik 2013). Programmis ette nähtud osa aineõpetajatele tutvustab pedagoogidele mitteformaalse õppe meetodeid ning seeläbi värskendab nende meetodipagasit. Lisaks keskendub programm Põhikooli riiklikus õppekavas kirjeldatud väärtuspädevuste kinnistamisele ja arendamisele.

2.1.2. Metoodika kirjeldus (programmis kasutatavad meetodid)

Programmis kasutatavaid meetodeid rakendatakse eesmärgiga suurendada õpilaste sotsiaalseid oskuseid- toimetulekut enesega, teistega, õppimise/tööga ja ühiseluga (Õunapuu 2008, lk 6). Igal kohtumisel kasutatavad meetodid on õpilase seisukohast väljundipõhiselt eesmärgistatud tunnimudelites (vt lisa 1).

Tabel 3 Programmis „Innustavad teod kooliraskustes noorte toetamiseks“ kasutatavad meetodid

Meetod	Kirjeldus
Draamameetod	Foorumteater- annab võimaluse erinevate probleemsituatsioonide lahendamiseks. Improvisatsiooniteater- hetkeimpulsi ajal loov näitlemine.
Seikluskasvatus	Madalseiklusrada - madalseiklusraja elementide läbimine ning kaasosaliste turvalisuse tagamine.

	Söögi valmistamine- ühine toidu valmistamine, kompromisside tegemine.
Mängud, meeskonnamängud	Ühise eesmärgiga mängulised tegevused.
Analüüs	Refleksioon, tagasiside andmine- analüüsivõime suurendamine.
Sotsiomeetria	Programmi mõju kaardistamine sotsiomeetrilise uuringu abil.

(Allikas: Õunapuu 2008, lk 6)

2.1.3. Programmi sihtgrupp

Programmi „Innustavad teod kooliraskustes noorte toetamiseks“ sihtgrupp on põhikoolide 5-8 klass ehk õpilased vanuses 11-15 aastat.

2.1.4. Programmi mõju kaardistamine

Uurimusliku sotsiomeetria kasutamine programmi mõju kaardistamisel annab konkreetse kooli kohta päevakajalise ülevaate programmi mõju ulatuslikkusest. Enne programmi läbiviimist kaardistatakse sotsiomeetrilise küsimustiku abil läbi enesetunnetusliku printsiibi õpilaste sotsiaalseid oskuseid. Positiivne sotsiaalne käitumine jaguneb nelja valdkonda (vt tabel 1), kusjuures neist kõige tähtsam- toimetulek enesega- on teiste valdkondade toimetulekuoskuste kujundamise eelduseks (Õunapuu 2008, lk 6).

Tabel 4 Neli toimetuleku valdkonda sotsiaalsete oskuste õpetamisel

Toimetulek ENESEGA	Toimetulek TEISTEGA	Toimetulek TÖÖGA	Toimetulek ÜHISELUGA
Enesetundmine Eneseregulatsioon Eluterve enesemääramine Tundmused Otsustused Vastutustundeline käitumine Tervislikud eluviisid	Suhtlemine Autoriteedi aktsepteerimine Abistamine Konflikti lahendamine Aupaklik suhtumine teistesse Minu oma ja teiste oma	Töökus Avalik esinemine Klassiarutelud Rühmatöö Iseseisev töö Kõnekunst Õpioskused Loovtöö	Sotsiaalsed fenomenid: abielu, armastus, sünn, surm, abort, kultuur, usk jne Keskkonnakäitumine Kodu Perekond Koos Käitumine reisidel

(Allikas: Õunapuu 2008, lk 6)

Kaardistuses pöörati suurt rõhku teistega (klassikaaslastega) toimetuleku kõrval ka enesega toimetulekule. Sotsiomeetrilise ratta välja töötamises osalesid programmi „Innustavad teod kooliraskustes noorte toetamiseks“ idee autor ning noortekeskuse Lille Maja direktor, Tartu Linna Kultuuriosakonna noorsooteenistuse peaspetsialist, Lille Maja noorsootöö spetsialist ning mina. Toetudes Thomas Nordahli raamatule „Õppekeskkond ja pedagoogiline analüüs“, L. Õunapuu sotsiaalsete oskuste õpetamise teooriale, isiklikele kogemustele ning programmi eesmärkidele, formuleeriti sotsiomeetrilise küsimustiku väited. Mõju kaardistamiseks hindavad õpilased väidete koherentsust 10ne palli süsteemis enne ja pärast programmi läbimist.

Tabel 5 Sotsiomeetrilise mõõdiku väited ning põhjendus

Sotsiomeetrilise mõõdiku väide	Väite valiku põhjendus
„Ma tean, milles ma hea olen“	Väite hindamine annab ülevaate vastaja

	enesemääratlusest, enesetundmisest.
„Ma saan õpetajatega hästi läbi“	Väite hindamine kajastab „teistega hakkamasaamise“ aspekti (vt tabel 1). Õpetajatega läbisaamine näitab head suhtlemisoskust, autoriteedi aktsepteerimise oskust.
„Mulle meeldib õppida“	Ilmestab tööga hakkamasaamise aspekte- töökus, rühmatöös osalemine, klassiaruteludes osalemine.
„Saan läbi kõigi klassikaaslastega“	Väite hindamine annab ülevaate teistega ja ühiseluga hakkamasaamisest- üldisest hetkeolukorrast ja enesetunnetusest.
„Osalen klassi ühistegevustes“	Ühistegevustes osalemine kaardistab õpilase klassisisest aktiivsust ja motiveeritust.
„Ütlen enda klassikaaslastele hästi“	Komplimentide tegemine näitab sotsiaalset pädevust- tunnustamisoskust ja klassisisest head õhustikku.
„Mul on kodus hea olla“	Annab kaardistajatele võimaluse võrrelda, kas kodune olukord mõjutab sotsiaalsete oskuste taset.
„Ma saan klassijuhatajaga hästi läbi“	Väite kontrollimine annab kaardistajatele võimaluse veenduda, kas õpilasel on klassis usalduslik ja turvaline suhe klassijuhatajaga ning kas õpilane oskab autoriteeti aktsepteerida. Vajadusel saab programmi jooksul usalduslikku suhet õpetaja ja õpilase vahel suurendada.
„Oskan rahumeelselt tülisid lahendada“	Väite hindamine annab ülevaate, vägivaldsuse ilmingutest klassiruumis. Annab võimaluse

	pöörata programmi jooksul erilist tähelepanu õpilastele, kes ei oska rahumeelselt tülisid lahendada.
--	--

Tagasisidestamine- programmi vältel viis juhendajatevahelise tagasiside läbi programmi „Innustavad teod kooliraskustes noorte toetamiseks“ algataja Hele Riit-Vällik. Tagasisidestamisel kasutati endast lähtuvat õpetajakoolituse üliõpilaste *refleksioonioskuse arendamise ja toetamise tugimaterjali soovituslikke eneseanalüüsi vorme* (vt lisa 3).

2.2. Tegevuste aruanne

Kohtumiste kaardistuste ja analüüsi tulemusena töötasin välja tunnimudelid (vt lisa 1). Kõik tegevuste aruandes kasutatud mängud ning nende kirjeldused on samuti eeltoodud lisas kajastatud.

1. kohtumine klassis

Kaardistus

Aeg	12.02.2014
Õpilaste arv	Kohal 21, puudu 3.
Teema	Esmase kontakti saavutamine ning programmi tutvustamine õpilastele.
Meetod	<ul style="list-style-type: none">• Mängud;• seminari vormis infotund;• tagasisidestamine.
Eesmärgid	<ul style="list-style-type: none">• Usaldussuhte ja kontakti loomine ning hoidmine (juhendaja eesmärk);• õpilane tunneb huvi programmi vastu;• õpilane rakendab kuulamise- ja eneseväljendusoskust.
Tunni ülesehitus	<p><u>Sissejuhatus</u>: klassiruumi kujundamine koos õpilastega vastavalt eesmärkidele.</p> <p><u>Üldosa</u>:</p> <ul style="list-style-type: none">• Juhendajate enesetutvustus, ülevaade päevakavast, ühised kokkulepped, ootused, tutvumine.• Kaasaval meetodil erinevatest õppimisviisidest rääkimine- eesmärgiks järeldus, et õppimine toimub ka kooli- ja klassruumist

	<p>väljaspool.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ühtsustunde suurendamine, loodud kontakti hoidmine- meetodiks mäng. <p><u>Kokkuvõte:</u> tagasisidestamise jooksul pöörab juhendaja õpilaste tähelepanu antud tunni olulistele järeldestele, tähelepanekutele. Ühine tagasisidering, võimalus esitada küsimusi ja lõpumäng.</p>
Kommentaariid	<p>Esimehe kohtumine läks plaanipäraselt ning huvi programmi vastu oli suur. Tunni käigus pidi tunnimudelit jooksvalt muutma- tegevustele tekkis praktikas loogilisem järjestus. Enesekehtestamist võib pidada edukaks, sest kord tunnis oli tagatud. Koostööd kaasjuhendajaga hindan suurepäraseks. Tagasisidestamisel selgus, et õpilaste ootused täitusid ning oodatakse huviga järgmist kohtumist.</p>

Analüüs

Püstitatud eesmärkide täitumine	<p>Programmi tutvustuses kasutasin programmi täisnime asemel kohandatud varianti- „Innustavad teod koolinoorte toetamiseks“. Leian, et programmi täisnime kasutamine tekitab noortes vastumeelsust ja mittevajalikke eelarvamusi. Usaldussuhte loomine võtab kindlasti ühest kohtumisest kauem aega, kuid esimese kontakti kvaliteeti võib pidada kõrgeks. Kontakti tekkimist tõestas õpilaste vaimustus ja tähelepanu.</p>
Planeeritud tegevuste teostumine	<p>Programmi tutvustades ja mängu läbi viies oli tagatud noorte tähelepanu. Sellele aitas kindlasti kaasa ühine ruumi seadmine veel enne, kui tunnimudeli tegevused algasid- ühine tegutsemine liidab ka enne ametlikku tutvumist. Jooksvate korrektuuride tegemine tunnimudelisse läks sujuvalt mõlema juhendaja jaoks- lisapingeid juhendajatevahelisse suhtlusesse ei tekkinud. Õpilaste- ja juhendajatevahelised kokkulepped oleks võinud ka üles kirjutada ning edasiselt kohtumistele kaasa võtta. Läbi ühiste kokkulepete oleks end kergem edaspidiselt kehtestada.</p>

Koostöö kaasjuhendajaga	Koostöö kaasjuhendajaga oli esmakordne. Meie hariduslik taust on sarnane- oleme mõlemad lõpetanud sama eriala Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemias. Tundsin, et ühine taust aitas kaasa sujuvamale tunni läbiviimisele. Hetked, mil pidime üksteisele sõna andma, või üksteist täiustama, laabusid komplikatsioonideta.
Ajakasutus	Esimese kohtumise ajakasutus oli täpselt planeeritud ja kõik tegevused mahtusid ajakavasse. Tegevuste järjekorda tuli teha ajalisi muudatusi- nt ühiste kokkulepete tegemise viisime läbi enne päevakava tutvustust .
Tagasiside	Õpilaste tagasiside esimesele kohtumisele oli äärmiselt positiivne. Suutsime tekitada huvi nii programmi kui ka edasiste tegevuste vastu. Juhendajatevaheline tagasiside- kõrgeid ootusi esimese kohtumise osas polnud, kuna varasem koostöö puudus. Selgus, et suudame mõlema osapoole arvates dünaamiliselt koostööd teha.

2. kohtumine klassis

Kaardistus

Aeg	19.02.2014
Õpilaste arv	Kohal 21, puudu 3.
Teema	Õpilaste enesetunnetuse ja nendevaheliste suhete kaardistamine.
Meetod	<ul style="list-style-type: none"> • Sotsiomeetrilise ratta täitmine; • „Indiaani nime“ mõtlemine; • kahe kaaslase valimine; • tagasisidestamine
Eesmärgid	<ul style="list-style-type: none"> • Õpilaste enesetunnetuse ja õpilastevaheliste suhete kaardistamine (juhendaja eesmärk);

	<ul style="list-style-type: none"> • õpilased suudavad teostada eneseanalüüsi.
Tunni ülesehitus	<p><u>Sissejuhatus</u>: algusring tunni teemasse häälestamiseks.</p> <p><u>Üldosa</u>:</p> <ul style="list-style-type: none"> • „Indiaani nime“ mõtlemine- õpilastel palutakse mõelda ennast iseloomustav „indiaani nimi“ (nimisõna + omadussõna). • Kaaslaste valimine- õpilastel palutakse kirjalikult ja konfidentsiaalselt eelistada nimeliselt kahte klassikaaslast. • Sotsiomeetrilise ratta täitmine- õpilastel palutakse anda hinnanguid sotsiomeetrilisel rattal toodud väidetele (vt lisa 4). <p><u>Kokkuvõte</u>: tagasisidekamise jooksul pöörab juhendaja õpilaste tähelepanu antud tunni olulistele õpimomentidele, järeldustele, tähelepanekutele. Ühine tagasisidering, võimalus esitada küsimusi ja lõpumäng.</p>
Kommentaariid	<p>Sotsiomeetrilise kaardistuse võimalust- keskenduda enesetunnetusele- kasutasid õpilased intensiivselt. Tund möödus rahulikult ning esimest korda oli aru saada, et õpilased mõistsid programmi tõeliseid eesmärke. Tunnimudelisse suuremaid muudatusi sisse viima ei pea. Kui testi täitmine oli jõukohane kõigile, siis kahe kaaslaste valimine osutus liiga keerukaks ning ülesanne jäeti mõnel korral täitmata. Pannes õpilased keerukasse valikusituatsiooni peab paratamatult arvestama võimaliku infokaoga.</p>

Analüüs

Püstitatud eesmärkide täitumine	Püstitatud eesmärkide täitumise tagas põhjalik ettevalmistus ning konkreetsed ülesanded. Kõik õpilased täitsin sotsiomeetrilise ratta jt eneseanalüüsi ülesanded.
Planeeritud	Kõik tegevused toimusid plaanipäraselt ning mahtusid ajakavasse. Välja

tegevuste teostumine	joonistus vajadus tahvilil ette näidata, millisel viisil enesetunnetuslik vastus sotsiomeetrilisele rattale kanda. Kirjutan uude tunnimudelisse sotsiomeetrilise ratta lahtimõtestamise faasi sisse.
Koostöö kaasjuhendajaga	Juhendajatevaheline koostöö on väga suure potentsiaaliga. Ühine taust, sarnased väärtused ning meetodite eelistamine teeb koostöö viljakaks.
Ajakasutus	Kuigi kõik tegevused mahtusid ajakavasse, tuleb tunnimudelisse teha mõningaid kohandusi (nt sotsiomeetrilise ratta täitmise tutvustamine).
Tagasiside	<p>Õpilaste tagasiside antud tunnile oli napisõnaline- analüüs pani nad mõtlikkuse ja „enda sisse vaatamise“ meeleollu.</p> <p>Juhendajatevahelises tagasisides arutasime, milliseid muudatusi viia sisse sotsiomeetrilise kaardistamise sissejuhatamise juures. Mõlemad juhendajad olid omavahelise koostööga äärmiselt rahul.</p>

3. kohtumine klassis

Kaardistus

Aeg	26.02.2014
Õpilaste arv	Kohal 24, puudu 0.
Teema	Meeskonnatunnetuse tugevdamine.
Meetod	<ul style="list-style-type: none"> • Meeskonnamängud; • diskussioon; • tagasisidestamine
Eesmärgid	<ul style="list-style-type: none"> • Õpilased diskuteerivad rahumeelse käitumise teemadel ning tegutsevad rahumeelselt meeskonnana; • õpilased diskuteerivad sallivuse tähtsuse teemadel ning aktsepteerivad üksteise arvamusi;

	<ul style="list-style-type: none"> • õpilased suudavad jõuda ühisele kokkuleppele.
Tunni ülesehitus	<p><u>Sissejuhatus</u>: algusringis pöörab juhendaja tähelepanu eelnevale kohtumisele. Juhendaja annab ülevaate päevakavast.</p> <p><u>Üldosa</u>:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Juhendaja viib läbi meeskonnamängu „Sõudevõistlus“ ja • juhib ühist arutelu meeskonna, meeskonnatöö komponentide ning nähtu põhjal. Eesmärgiks panna õpilased mõistma, et neil lasub potentsiaal töötada suurepärase meeskonnana. <p><u>Kokkuvõte</u>: tagasisidestamise jooksul pöörab juhendaja õpilaste tähelepanu antud tunni olulistele õpimomentidele, järeldustele, tähelepanekutele. Ühine tagasisidering, võimalus esitada küsimusi ja lõpumäng.</p>
Kommentaariid	<p>Õpilased olid varakult klassis, et aidata minul ja kaasjuhendajal mööblit ümber tõsta. Üleüldine meelestatus oli positiivne ning õpilased olid väga energilised. Mängu analüüsi osas palusin õpilastel nimetada kõiki meeskonnatöö komponente, mida nad kohtumise jooksul märkasid/tundsid. Selline mõte sündis klassis ning andmed kandsin tahvlile. See, et õpilastel oli visuaalne tõestus meeskonnatöö komponentide olemasolu kohta, muutis nad mõtlikuks ja üllatunuks selle kohtumise jooksul tajusin esimest korda, et õpilased näevad enda klassis meeskonna potentsiaali.</p>

Analüüs

Püstitatud eesmärkide täitumine	<p>Mängu tarbeks jaotasime klassi kolmeks meeskonnaks, kes tegutsesid ühise eesmärgi nimel. Tunni edasine käik- analüüs ja tagasiside- andsid neile võimaluse suurendada ühtsustunnet ja tegutseda reaalselt ühtse meeskonnana. Tänu „Sõudevõistluse“ mängu tagasisidele konstateerisin hetke, mil õpilased esimest korda mõtestasid enda jaoks klassi kui</p>
--	--

	meeskonda. Tunni käiku võib pidada rahumeelseks.
Planeeritud tegevuste teostumine	Kõik planeeritud tegevused toimusid ning mahtusid ajakavasse. Tunnimudelit on aga vaja oluliselt kohandada ning tõsta mängu kirjeldus eraldiseisvasse lisasse. Vastav mängukirjeldus tunnimudeli prototüübis muutis tunnimudeli raskesti jälgitavaks.
Koostöö kaasjuhendajaga	Koostöö kaasjuhendajaga oli ootuspärane. Aja möödudes oleme hakanud suhtlema ka tööväliselt ning meist on kujunemas sõbrad.
Ajakasutus	Ajakasutus oli paigas.
Tagasiside	Õpilaste tagasiside kohtumisele oli napisõnaline. Kui olime kaasjuhendajaga lõpetanud tagasisidestamise ja meeskonnatöö komponentide analüüsi, olid õpilased äärmiselt mõtlikkus meeleolus. Andsime õpilastele võimaluse soovi korral esitada küsimusi või kommentaare antud tunni kohta, kuid kohustuslikku tagasiside ringi me läbi ei viinud. Juhendajatevaheline tagasiside keskendus samuti suures osas sellele, kuidas meie juhendajatena tagasime noorte sotsiaalsete oskuste arengu. Tundsin, et samad küsimused tagasisidestamisel aitavad tunni käigus põhjalikumalt tähelepanu pöörata programmi eesmärkide täitumisele.

4. kohtumine klassis

Kaardistus

Aeg	05.03.2014
Õpilaste arv	Kohal 22, puudu 2.
Teema	Üksteise arvamustega arvestamine.
Meetod	<ul style="list-style-type: none"> Rühmatöö- ühine tegevuste planeerimine noortekeskuses

	ööbimiseks; <ul style="list-style-type: none"> • tagasisidestamine.
Eesmärgid	<ul style="list-style-type: none"> • Juhendaja kaasab õpilasi järgmise kohtumise tegevuste planeerimisse; • õpilased mõistavad üksteise arvamustega arvestamise olulisust ning rakendavad seda; • õpilased saavad tegevuste osas ühisele kokkuleppele; • õpilased suudavad enda ideid kaardistada ja esitleda.
Tunni ülesehitus	<p><u>Sissejuhatus</u>: algusring tunni teemasse häälestamiseks.</p> <p><u>Üldosa</u>:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Juhendaja viib läbi meeskonnamängu, mille tulemusena kaardistatakse õpilaste eelistatud tegevused, juhib grupitöö protsesse ja ühist arutelu. • Koos õpilastega pannakse paika tegevuskava noortekeskuses ööbimiseks. <p><u>Kokkuvõte</u>: tagasisidestamise jooksul pöörab juhendaja õpilaste tähelepanu antud tunni olulistele õpimomentidele, järeldustele, tähelepanekutele. Ühine tagasisidering, võimalus esitada küsimusi ja lõpumäng.</p>
Kommentaariid	<p>Kaardistamiseks kasutasin sama mängu, mis eelmisel korral.</p> <p>Põhjenduseks oli soov õpilastele näidata, et meetodeid on võimalik modifitseerida ning vastavalt eesmärkidele kasutada. Sellega tekkis suurepärane võimalus jälgida muutusi õpilaste tegutsemisstrateegiates.</p> <p>Meeskonnad töötasid efektiivsemalt ning samuti pöörati tähelepanu eelmisel korral õpitud meeskonnatöö omaduste teadlikule kasutamisele.</p> <p>Arutelu faasis pidin mitmeid kordi õpilaste tähelepanu pöörama sellele, et kõik meeskonnaliikmed saaksid võimaluse otsustusprotsessis kaasa rääkida.</p>

Analüüs

Püstitatud eesmärkide täitumine	Õpilased said ühisele kokkuleppele ning kaardistati ööbimise tegevused. Juhendajad pidid sekkuma, et kõik õpilased saaksid võimaluse isiklikku arvamust avaldada.
Planeeritud tegevuste teostumine	Kõik planeeritud tegevused teostusid ning mahtusid ajakavasse. Selgitasime õpilastele sama meetodi kasutamise tagamõtet ning „Sõudevõistluse“ mängu kasutamine neis vastakaid tundeid ei tekitanud. Mängu eesmärgi kattuvus õpilaste isiklike huvidega tagas innuka osaluse. Kaasjuhendajaga sekkusime vajaduspõhiselt grupiprotsessidesse, et tagada kõikidele grupiliikmetele võrdne võimalus arvamust avaldada.
Koostöö kaasjuhendajaga	Ootused koostööks lähevad kord-korralt usalduslikumaks ning juhendajatevahelise koostöö professionaalsus kasvab.
Ajakasutus	Ajakasutus oli plaanipärane- ajalisi muudatusi tunnimudelisse sisse viima ei pea.
Tagasiside	Tagasisidestamisel pöörasime õpilaste tähelepanu sellele, kui oluline on, et arutelus saaksid kõik osalejad sõna võtta. Tagasisidestamisel kaasjuhendajaga keskendusime juhendaja rollile õpilaste sotsiaalsete oskuste arengus (vt lisa 3).

5. kohtumine klassis

Kaardistus

Aeg	12. 03.2014
Õpilaste arv	kohal 23 , puudu 1.
Teema	Ühiste kokkulepete tegemine.

Meetod	<ul style="list-style-type: none"> • Diskussioon; • rühmatöö; • tagasisidestamine.
Eesmärgid	<ul style="list-style-type: none"> • Õpilased mõistavad üksteisega arvestamise olulisust ning arvestavad üksteisega; • õpilased mõistavad kompromisside tegemise olulisust ning suudavad teha kompromisse; • õpilased mõistavad ühiste reeglite kinnipidamise olulisust.
Tunni ülesehitus	<p><u>Sissejuhatus</u>: algusring tunni teemasse häälestamiseks.</p> <p><u>Üldosa</u>:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Juhendaja tekitab ühise diskussiooni toidu valimise ja valmistamise kohta. • Aset leiab hääletus ja ööbimise detailide paikapane. <p><u>Kokkuvõte</u>: juhendaja annab õpilastele võimaluse küsida küsimusi ning kordab üle tähtsaimad detailid.</p>
Kommentaariid	<p>Elevus klassis oli suur ning väljakutseks kujunes õpilaste suunamine rahumeelsele diskussioonile.</p> <p>Kui rahumeelne õhustik oli loodud, jõuti ühisele meelele kiiremini, kui ajakavas planeeritud. Õpilased tahtsid kiirelt koju minna ja ning alustada võimalikult ruttu noortekeskuses planeeritud tegevustega.</p>

Analüüs

Püstitatud eesmärkide täitumine	Ühine menüü sai kiirelt paika. Ühistest reeglitest kinnipidamise olulisuse mõistmine selgub järgmisel kohtumisel.
Planeeritud	Ühise menüü koostamine tekitas õpilaste seas elava arutelu ning selle

tegevuste teostumine	juhtimine ja korra tagamine klassis oli kohati küllaltki keeruline. Planeeritud tegevused toimusid ning ajaliselt võib kohtumiseks veidi vähem aega planeerida.
Koostöö kaasjuhendajaga	Dünaamilised olukorrad juhendamisel, kus üksteist mõistetakse poolelt sõnalt, iseloomistavad juhendajatevahelist koostööd kõige tabavamalt.
Ajakasutus	Tunnimudelit tuleb ajaliselt kohandada - kohtumisele ei kulunud nii palju aega, kui planeeritud. Kui teha kohtumine lühemaks, annab see õpilastele võimaluse varem noortekeskusesse tulla ning meeskondliku programmiga alustada. Õpilaste rahutu olek poleks võimaldanud sellel kohtumisel analüüsi ja mõtestamist vajavate meetodite efektiivselt kasutamist.
Tagasiside	Menüü koostamises ja otsuste langetamises said osaleda kõik õpilased. Võrdsed võimalused otsustusprotsessis osalemiseks tagasime hääletamise näol. Juhendajatevahelise tagasiside toimus erandkorras omavahel, ilma kolmanda osapoole refleksiooni juhtimiseta. Mõlemad juhendajad olid üllatunud õpilaste rahutusest ning arutlesime selle üle, mida juhendajad saaksid sarnastes olukordades korra tagamiseks teha.

6. ja 7. Kohtumine noortekeskuses

Kaardistus

Aeg	12. 03.2014- 13.03.2014
Õpilaste arv	kohal 24 , puudu 0.
Teema	Meeskonnatunnetuse suurendamine, ühistest kokkulepetest kinnipidamise ja sallivuse rakendamine.
Meetod	<ul style="list-style-type: none"> • Noortekeskuses ööbimine; • rühmatöö; • ühine toidu valmistamine;

	<ul style="list-style-type: none"> • meeskonnamängud; • diskussioon; • tagasisidestamine.
Eesmärgid	<ul style="list-style-type: none"> • Õpilased mõistavad salliva käitumise olulisust ning käituvad üksteisega sallivalt; • õpilased mõistavad üksteise vajadustega arvestamise vajalikkust ja arvestavad üksteise vajadustega; • õpilased arendavad kuulamis-, eneseväljendus- ja analüüsioskust; • õpilased mõistavad tunnustamise olulisust ning tunnustavad kaasõpilasi positiivse käitumise eest; • omavahel suhtlevad ka igapäevaselt erinevatesse gruppidesse kuuluvad õpilased.
Tunni ülesehitus	<p><u>Sissejuhatus</u>: sissejuhatusena viib juhendaja läbi vastavaid mängu ja harjutusi (vt lisa 1). Koos õpilastega moodustatakse soovidepuu, mis kaardistab õpilaste ootused kohtumisele. Lisaks pannakse kirja läbi rühmatöö välja töötatud ühised kokkulepped ja reeglid, millest võiksid kõik osalejad kinni pidama.</p> <p><u>Üldosa</u>:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Lisaks meeskonnamängudele viiakse üldosas läbi tegevused, mis õpilased üleelmisel kohtumisel kaardistasid. Samuti tehakse minimaalse juhendaja abiga ühiselt toidud. • Teise päeva tegevused on kõik meeskonnatöö ja analüüsi suunitlusega. <p><u>Kokkuvõte</u>: juhendaja analüüsib koos õpilastega ootuste täitumist ning keskendub nende enesetunnetusele peale pikka kohtumist. Kõik saavad avaldada enda mõtteid ja tundeid.</p>
Kommentaariid	<p>Õöbimine läks huvitavalt ning äärmiselt väsitavalt. Klassijuhataja jäi terve kohtumise jooksul meekonnaliikmeks ning kõik tegevused valmistasime ette ja viisime läbi koos kaasjuhendajaga. Minu vastutada</p>

	<p>jäi kohtumise sissejuhatav osa ning õõbimine, kaasjuhendaja vastutas tagasisideringi eest. Jagatud vastutus osutus äärmiselt oluliseks ja tagantjärele mõeldes vältimatuks, sest peale magamata õõd noortekeskuses oli hea, kui hommikuse tegevuse viis läbi juhendaja, kes oli saanud õõsel puhata. Esmases tunnimudelil tuli sisse mitmeid ajalisi muudatusi- lõppresuldaadina valmiv tunnimudel tuleb praeguse tunnimudeliga võrreldes erinev nii tegevuste kui ka ajalise piiritlemise osas.</p>
--	---

Analüüs

Püstitatud eesmärkide täitumine	<p>Sallivuse suurendamine meeskonnas õnnestus ning läbi selle suurenes ka meeskonnatunnetus. Üksteise vajadustega arvestamisele tuleb edasise programmi jooksul süvendatud tähelepanu pöörata. Kui enamik õpilastest mõistis ühistest reeglitest kinnipidamise olulisust, siis üksikutele õpilastele tuli kohtumise jooksul olulisust meelde tuletada.</p>
Planeeritud tegevuste teostumine	<p>Meetodite valik pani õpilased olukorda, kus suhelda tuli ka nende klassikaaslastega, kellega igapäevaselt ei suhelda. Kõik planeeritud tegevused aset ei leidnud - nt olemata jäi õõhäire, sest õpilased läksid magama alles hommikul. Kuna õõhäire oli üks tähtsaimatest õpilaste endi valitud tegevustest, viisin selle siiski läbi varahommikul hommikuaeroobika vormis. Eesmärgid jäid õõhäirega samaks ning tagasisidestamise käigus selgus, et õpilased jäid rahule.</p>
Koostöö kaasjuhendajaga	<p>Ühisesse vastutuse jagamisse tuli tervislikel põhjustel teha muudatusi. Programmi läbiviimise efektiivsuse tagas õige tööjaotuse ümberkorraldus- programmi läbiviimise jooksul otsustasime, et vaid üks juhendajatest (mina) jääb õõseks noortekeskusesse ning tervislikel põhjustel õõbib kaasjuhendaja kodus, olles hommikuste meeskonnamängude ja refleksiooni initsiaatoriks.</p>

Ajakasutus	Tunnimudelit tuleb kohandada ning jätta ajalist määratlust lahtisemaks. Uuendatud tunnimudelis võiks välja tuua tegevused ning nendele kuluva aja. Meelelahutuslike tegevuste läbiviimise järjekord jäägu lahtiseks.
Tagasiside	<p>Õpilaste tagasiside antud kohtumisele oli kantud äärmiselt positiivsetest emotsioonidest ning seetõttu lausa eufooriline. Sellele, millisel määral kohtumise aitas suurendada sallivust ja meeskonnatunnetust, keskendume järgmise kohtumise alguses.</p> <p>Juhendajatevahelises tagasisides selgus, et mõlemad juhendajad arvestavad tundi läbi viies tagasisidestamise küsimustega ning pööravad küsimustes välja toodud punktidele erilist tähelepanu.</p>

8. kohtumine klassis

Kaardistus

Aeg	26.03.2014
Õpilaste arv	Kohal 20, puudu 4.
Teema	Reflekteerimisoskuse arendamine.
Meetod	<ul style="list-style-type: none"> • Grupis reflekteerimine; • diskussioon; • tagasisidestamine.
Eesmärgid	<ul style="list-style-type: none"> • Õpilased oskavad reflekteerida eelmise kohtumise sündmuseid ja kogetud emotsioone; • õpilased rakendavad eneseväljendusoskust; • õpilased rakendavad kuulamisoskust.
Tunni ülesehitus	<u>Sissejuhatus</u> : algusring tunni teemasse häälestamiseks.

	<p><u>Üldosa:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Õpilastele antakse ülesanne kajastada noortekeskuses toimunut läbi „ajalehe“ meetodi- tähelepanuväärseimad sündmused ja meeleolukaimad hetked kajastatakse kirjalikult ning illustreeritakse kollaaži tehnikat kasutades. • Ajalehe esikülj koostatakse rühmatööna ning esitletakse suuliselt kaasõpilastele. <p><u>Kokkuvõte:</u> juhendaja analüüsib koos õpilastega ülestoodud teemasid. Kõik saavad avaldada enda mõtteid ja tundeid.</p>
Kommentaariid	<p>Õpilased nautisid ajalehtede kujundamist ning töö rühmades sujus efektiivselt. Juhendajate aeg-ajalised sekkumised tagasid kõikidele õpilastele võrdse võimaluse töö kujundamises kaasa rääkida. Enim oli õpilastele meelde jäänud nende endi soovitud ja kaardistatud tegevused- õpilaste kaasamine tegevuste planeerimisse oli viljakas.</p>

Analüüs

Püstitatud eesmärkide täitumine	Õpilased rakendasid tunni vältel rühmatöös osaledes enda kuulamis- ja eneseväljendusoskust.
Planeeritud tegevuste teostumine	Kõik planeeritud tegevused toimusid ning mahtusid ajakavasse. Tunnimudeli prototüüp oli ideaalne.
Koostöö kaasjuhendajaga	Kaasjuhendaja olemasolu vajalikkus väljendus sellel kohtumisel eriti selgelt. Kahe juhendaja kohalolek võimaldab tunni läbiviimise ajal segamatult tegeleda ka kriisi- ning tüliolukordade lahendamise. Samal ajal kui mina tundi edasi viisin, sai kaasjuhendaja tulemuslikult lahendada kahe poisi vahelist konflikti. Poistevahelist pika ajalooga konflikti, mis

	ulatub lasteaeda, on läbi korduvate sekkumiste siiski raske lahjendada.
Ajakasutus	Tegevused mahtusid ajakavasse ning uues tunnimudel is muudatusi sisse viima ei pea.
Tagasiside	Lõpuringis selgus, et „ajalehe“ meetodi kasutamine oli õpilastele lõbus ülesanne. Juhendajate moodustatud rühmad valmistasid teatud määral rahulolematust, sest samasse gruppidesse sattusid konfliktis olevad poisid.

9. kohtumine- õuesõpe

Kaardistus

Aeg	02.04.2014
Õpilaste arv	Kohal 20, puudu 4.
Teema	Üksteise aitamine, kaasõpilaste suhtes tähelepanelikkuse tõstmine, ühtsustunde suurendamine.
Meetod	<ul style="list-style-type: none"> • Õues õppimine; • mängud; • fotojaht; • tagasisidestamine; • koostöö eeskujude näitamine/ väärtustamine.
Eesmärgid	<ul style="list-style-type: none"> • Õpilased oskavad märgata enda ümber loodust; • õpilased rakendavad kuulamisoskust, tähelepanelikkust; • õpilased mõistavad ühiste reeglite kinnipidamise olulisust ning peavad reeglitest kinni; • õpilased tunnetavad enda kohalolu vajalikkust; • õpilased mõistavad salliva käitumise olulisust ning käituvad üksteise suhtes sallivalt;

	<ul style="list-style-type: none"> • õpilased näevad koostöö rakendamise võimalusi.
Tunni ülesehitus	<p><u>Sissejuhatus</u>: algusring tunni teemasse häälestamiseks.</p> <p><u>Üldosa</u>:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Õpilastega viiakse läbi tähelepanu- ja meeskonnamänge Tartu Keskkonnahariduskeskuse pargis. <p><u>Kokkuvõte</u>: juhendajad viivad läbi ühise lõpumängu, kus kõik osalejad saavad võimaluse eneseväljenduseks. Juhendajad annavad klassile kui meeskonnale tagasisidet, pöörates erilist tähelepanu sallivuse olulisusele.</p>
Kommentaariid	<p>Tund leidis aset koostöös Tartu Keskkonnahariduskeskuse huvikooliga, et olla õpilastele eeskujuks koostöö väärtustamisel. Tunni raames viisime läbi</p> <ul style="list-style-type: none"> • keskendumist stimuleerivaid mänge, • tähelepanumänge, • aktiivse meeskonnamängu, • fotojahi.

Analüüs

Püstitatud eesmärkide täitumine	Õpilaste positiivne meelestatus tagas enamike eesmärkide täitumise. Viimase mängu jooksul pidid juhendajad oluliselt mõnda õpilast sallivusele suunama.
Planeeritud tegevuste teostumine	Planeeritud tegevused teostusid ning mahtusid ajakavasse. Ettevalmistusperiood tuleb uue tunnimudeli koostamisel sisse arvestada.
Koostöö	Sel korral oli abiks ka Keskkonnahariduskeskuse-poolne juhendaja. Nii

kaasjuhendajaga	suure hulga õpilaste aktiivse tegutsemise juures on tarvilik mitmete juhendajate olemasolu- olukordi, kus oli samaaegselt tarvilik erinevate õpilaste korrale kutsumine, oli mitmeid. Juhendajatevaheline tagasiside oli positiivne ning suunatud uutele koostöövõimalustele.
Ajakasutus	Kõik tegevused mahtusid ajakavasse.
Tagasiside	Õpilaste tagasiside antud kohtumisele oli napisõnaline. Aktiivne õues viibimine muutis õpilased ülienergiliseks ning kohtumise analüüsi ja tagasisidestamise viisid läbi mõningate eranditega juhendajad. Juhendajate omavaheline tagasiside oli positiivne ning suunatud uutele koostöövõimalustele.

10. kohtumine- madalseiklusrada

Kaardistus

Aeg	02.14.2014
Õpilaste arv	Kohal 22, puudu 2.
Teema	Abi pakkumine, kaasõpilaste suhtes tähelepanelikkuse tõstmine.
Meetod	<ul style="list-style-type: none"> • Madalseiklusraja läbimine; • üksteise aitamine; • tagasisidestamine.
Eesmärgid	<ul style="list-style-type: none"> • Õpilased rakendavad enesedistsipliini; • õpilased rakendavad kuulamisoskust, tähelepanelikkust; • õpilased mõistavad ühiste reeglite kinnipidamise olulisust; • õpilased tunnetavad enda kohalolu vajalikkust.
Tunni ülesehitus	<u>Sissejuhatus</u> : reeglite ja turvalisuse tutvustus.

	<p><u>Üldosa:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Meeskonnamängud, madalseiklusraja elementide turvaline läbimine. • Üksteise turvalisuse tagamine. <p><u>Kokkuvõte:</u> juhendajapoolne tagasiside, tähelepanekud õpilaste, klassi kui meeskonna kohta.</p>
Kommentaariid	<p>Madalseiklusraja püstitamine nõuab põhjalikku eeltööd ning äärmiselt oluline on, et raja püstitavad spetsialistid- vajadusel tuleb kaaluda vastava teenuse sisse ostmist. Madalseiklusraja püstitasin ning tegevused viisin läbi koos spetsialistiga. Turvalisuse tagamisel järelandmiste tegemine oli keelatud- kõikidel raja läbijatel olid kiivrid ja turvajad.</p>

Analüüs

Püstitatud eesmärkide täitumine	<p>Püstitatud eesmärkidest täitus enim õpilaste tähelepanelikkuse tõstmine. Madalseiklusrajal osalemine andis neile võimaluse olla nii aitaja kui ka abivajaja rollis. Õpilased tunnetasid enda vajalikkust.</p>
Planeeritud tegevuste teostumine	<p>Kõik planeeritud tegevused toimusid ning mahtusid ajakavasse. Tunnimudelisse tuleks lisaks sisse kirjutada ka seiklusraja ettevalmistuseks ja kokkupanemiseks vajaminev aeg.</p>
Koostöö kaasjuhendajaga	<p>Sel korral oli kaasjuhendajaks kursusekaaslane, kellel on arvestatav kogemus madalseiklusradade püstitamisel, köietöös ja seiklusradade instruktorina. Oleme ka eelnevalt koostööd teinud, ning teame üksteise juhendamise oskuseid, iseloomulikke jooni. Koostöö oli efektiivne- turvalisus oli tagatud kogu tunni vältel ning sissejuhatuse ja tagasisidestamisega moodustus tunnist õpetlik tervik.</p>
Ajakasutus	<p>Ajakasutus oli plaanipärane, kuid tunnimudelisse tuleb sisse kirjutada</p>

	madalseiklusraja ettevalmistuseks ja kokkupanemiseks vajaminev aeg.
Tagasiside	Tagasisidestamine toimus planeeritud küsimuste alusel (vt lisa 3). Mõlemad juhendajad jäid koostööga ning sotsiaalsete oskuste õpetamisega rahule. Tõdesime, et seikluskasvatuslike elementide kasutamine sotsiaalsete oskuste õpetamisel on asendamatu meetod ning seda eriti just poistele.

11. kohtumine noortekeskuses

Kaardistus

Aeg	16.04.2014
Õpilaste arv	Kohal 23, puudu 1.
Teema	Väärtuskasvatus.
Meetod	<ul style="list-style-type: none"> • Foorumteater „Valede meetoditega õilsate eesmärkide nimel“; • diskussioon; • tagasisidestamine.
Eesmärgid	<ul style="list-style-type: none"> • Õpilased mõtlevad kaasa käitumise olulisuse üle ning diskuteerivad käitumise olulisuse teemadel; • õpilased rakendavad kuulamisoskust; • õpilased rakendavad enda tähelepanelikkust ja esinemisoskust.
Tunni ülesehitus	<p><u>Sissejuhatus</u>: foorumteatri trupp esitab lühietenduse „Valede meetoditega õilsate eesmärkide nimel“.</p> <p><u>Üldosa</u>:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Õpilased kaasatakse nähtud etenduse põhjal elavasse diskussiooni ja analüüsiprotsessi. • Ühiselt pakutakse foorumteatri loole positiivsema

	<p>sündmustekäiguga lõpp-lahendusi.</p> <p><u>Kokkuvõte</u>: ühiselt valitakse etendatud loole kõige soodsam lõpp-lahendus, ning analüüsitakse etenduse elulist olulisust.</p>
Kommentaariid	<p>Õpilaste meeleolu oli kohtumise jooksul ärev- sama päeva hommikul leidis klassis aset intsident, mis lõppes ühe poisi toimetamisega kiirabisse murdunud sõrmeluu tõttu. Foorumteatri eestvedaja professionaalsus suutis õpilased siiski mõne aja möödudes tunni teema lainele tuua.</p>

Analüüs

Püstitatud eesmärkide täitumine	<p>Ühises arutelus osalemisega rakendusid õpilaste kuulamis- ja eneseväljendusoskus. Õpilased diskuteerisid käitumise olulisuse teemadel.</p>
Planeeritud tegevuste teostumine	<p>Planeeritud tegevused teostusid. Uues tunnimudelil tuleb kohtumiseks määrata 90 minutit, et jääks piisavalt aega diskussiooniks, analüüsiks ja teema elulise olulisuse mõtestamiseks. Olenevalt klassi eripärast võib teemasse sissejuhatava tunniosa aeg varieeruda.</p>
Koostöö kaasjuhendajaga	<p>Selle kohtumisel ei saanud ise viibida. Koostööd kaasjuhendajaga aga iseloomustab siiski usaldus ning kiire infovahetus. Olin toimuvaga kursis hoitud ning sain kaasjuhendajat telefonitsi toetada.</p>
Ajakasutus	<p>Kohtumiseks tuleb varuda 90 minutit. Programmi läbi viies võib pika eelteatamisega kahe nädala kohtumisel ühel nädalal teha.</p>
Tagasiside	<p>Kohtumine oli emotsionaalne ning tagasiside foorumteatri teemale oli värvikas. Õpilastes tekitas näidend elava diskussiooni ning muutis väärtuste ja õigete meetodite valimise teemad päevakajaliseks. Kaasjuhendaja tundis, et oleks võinud foorumteatrile eelnenud probleemsele situatsioonile süvendatud tähelepanu pöörata, kuid ajalise</p>

	surve tõttu seda ei juhtunud.
--	-------------------------------

12. kohtumine klassis

Kaardistus

Aeg	30.04.2014
Õpilaste arv	Koha 17, puudu 7.
Teema	Õpilaste programijärgse enesetunnetuse kaardistamine, programmi „Innustavad teod kooliraskustes noorte toetamiseks“ lõpetamine.
Meetod	<ul style="list-style-type: none"> • Sotsiomeetrilise ratta täitmine; • töö paarides; • tunnustamise mäng; • tagasisidestamine.
Eesmärgid	<ul style="list-style-type: none"> • Juhendajad annavad õpilastele personaalset tagasisidet; • õpilased rakendavad reflekteerimisoskust; • õpilased tunnustavad üksteist; • õpilased rakendavad kuulamis- ja eneseväljendusoskuseid.
Tunni ülesehitus	<p><u>Sissejuhatus</u>: algusring tunni teemasse häälestamiseks, sotsiomeetrilise ratta täitmine.</p> <p><u>Üldosa</u>:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Õpilastele jagatakse nende esialgne sotsiomeetriline ratas ning nõusoleku alusel analüüsitakse paarides algse ja lõplikku sotsiomeetrilise ratta erinevusi. • Juhendajad annavad kõikidele õpilastele personaalset tagasisidet, aitavad märgata positiivseid muutusi ning toovad

	<p>elulisi näiteid õpilase sotsiaalsete oskuste arengu kohta.</p> <p><u>Kokkuvõte:</u> programmi jääd lõpetama üksteise tunnustamise mäng, kus kõik õpilased jagavad üksteisele programmi vältel märgatud positiivse käitumise kohta tunnustust.</p>
Kommentaariid	<p>Õpilastes tekitas elevust sotsiomeetriliste rataste võrdlus. Paaris- ja individuaalne tagasiside oli edukas ning enamik õpilasi hindasid enda sotsiaalseid oskuseid kõrgemalt.</p>

Analüüs

Püstitatud eesmärkide täitumine	<p>Tagasisidestamise vormid olid efektiivsed ning kõik õpilased osalesid üksteise tunnustamise protsessis. Tunnustamise harjutamisega tuleks antud klassi puhul aga veel jätkata.</p>
Planeeritud tegevuste teostumine	<p>Kõik planeeritud tegevused leidsid aset. Kohtumiseks oleks võinud planeerida 15 minutit kauem aega.</p>
Koostöö kaasjuhendajaga	<p>Koostöö kaasjuhendajaga oli kogu programmi vältel viljakas mõlema osapoole arvates. Suure tõenäosusega jätkame programmi „Innustavad teod kooliraskustes noorte toetamiseks“ läbiviimist uuel kooliaastal.</p>
Ajakasutus	<p>Kohtumiseks oleks võinud planeerida 15 minutit kauem aega.</p>
Tagasiside	<p>Tagasiside programmile oli äärmiselt positiivne. Õpilastele jäid enim meelde aktiivsed mängulised tegevused ning noortekeskuses õõbimine. Klassisisene suhtlus muutus õpilaste sõnul lihtsamaks, ning õhustik sõbralikumaks. Klassijuhataja andis suurepärase tagasiside programmis kasutatud meetoditele ning pidas neid pedagoogiliselt hästi läbimõelduteks.</p>

Kohtumine aineõpetajatega

Kohtumine aineõpetajatega leidis aset 21.05.2014. Kohtumise planeerimine oli küllaltki keerukas protsess- kevadine aeg on pedagoogidele kiire, ning oma aja võtavad ka täiendkoolitused ja väljasõidud. Endapoolse info edastasime nii suusõnaliselt kui ka e-maili teel õppealajuhatajale, edasise informatsiooni kohtumise kohta levitas pedagoogidele õppealajuhataja. Kohtumisele saabunud õpetajad olid enamuses kõrgelt motiveeritud ning tundsid programmis kasutatavate meetodite vastu suurt huvi. Siiski oli programmi tutvustajaid arvuliselt rohkem, kui kuulajaid. Õpetajatele tutvustati

- 1) programmi „Innustavad teod kooliraskustes noorte toetamiseks“,
- 2) foorumteatri meetodit,
- 3) improvisatsiooniteatri meetodit,
- 4) seikluskasvatustlikke meetodeid,
- 5) õuesõppimist,
- 6) programmis kasutatud meeskonnamänge ning nende eesmärgid,
- 7) koostöövõimalusi noorsootöötajate ja noortekeskustega.

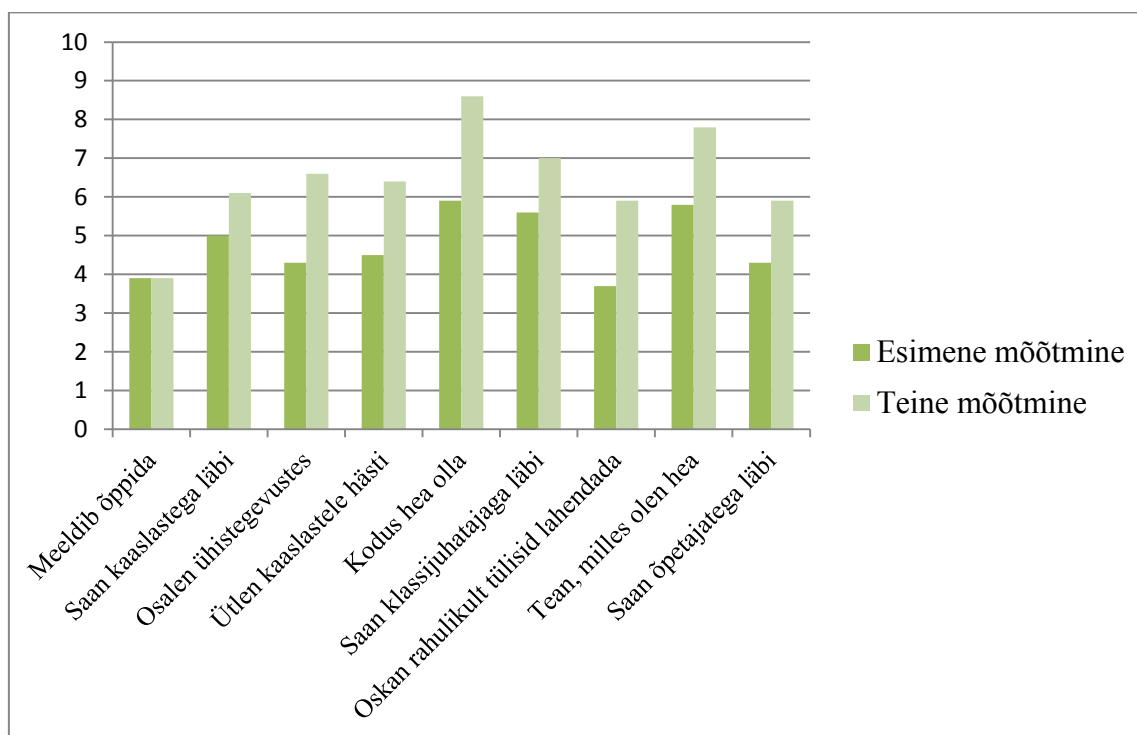
Lisaks andis programmis osalev klassijuhataja ülevaate programmis osalemisest kasuteguritest. Õpetajate teadlikkus koostööst noortekeskustega ja noorsootöötajatega võiks oluliselt kõrgem olla, veelgi enam, kui huvi koostöö vastu on suur. Programmi „Innustavad teod kooliraskustes noorte toetamiseks“ meetodite mänguline tutvustamine annab suurepärase võimaluse klassijuhatajatega ja aineõpetajatega kontakti loomiseks- mitmed õpetajad olid programmist vaimustunud ning koostööks valmis juba uuel õppeaastal. Probleemikohaks on see, kuidas saada kõik aineõpetajad ja klassijuhatajad programmi tutvustust kuulama- ebapiisav ning halvemal juhul emotsionaalselt kallutatud eelinfo võib ära hoida suurepärase kogemuse ja potentsiaalse koostöövõimaluse. Ilmselt võib koostööd ärahoidvaks faktoriks olla ka hirm hukkamõistva suhtumise ees. Ometi on sihtgrupp ja eesmärgid, vähemalt põhikooli õppekava väärtuskasvatuse osas, kattuvad ning erinev lähenemine ja keskkond muudab koostöös panustamise ainult efektiivsemaks.

2.3. Programmi läbiviimise tulemused-

2.3.1. Sotsiomeetria analüüs

Sotsiomeetriliste tulemuste analüüsis kasutati vaid nende õpilaste hinnanguid, kes osalesid mõlemal sotsiomeetrilisel kaardistamisel/ mõõtmisel. Eeltoodud tingimustele vastavaid õpilaste ankeete oli 14. Õpilaste antud hinnangute tulemusena arvutati igale väitele programmis osalemise eelne ning programmis osalemise järgne keskmine tulemus. Seejärel kõrvutati tulemused.

Tabel 6 Programmis osalemise eelsete ning järgsete keskmiste hinnangute võrdlus

Programmi tulemusena tõusid õpilaste keskmised hinnangud kaardistatud sotsiaalseid oskuseid mõõtvatele aspektidele, kusjuures saab eeldada, et sotsiaalsete oskuste kasvu tulemused ulatuvad ka koolikeskkonnast väljapoole (57% õpilastest hindas programmjärgselt väidet „mul on kodus hea olla“ kõrgemalt, kui enne programmi- vt tabel 7). Ühistegevustes osalemine tõi kaasa kasvu kaaslastega läbisaamises ning suhtlemisega seotud sotsiaalsete oskuste suurenemises. Negatiivne

faktor- tülide lahendamine agressiivsel moel- sai leevendust. Programmijärgselt tunnistas tülide rahumeelse lahendamise oskuse suurenemist 43% küsitluses osalenud õpilastest (vt tabel 7).

Tabel 7 Õpilaste protsentuaalne kogus, kes tunnistasid arengut konkreetse väite osas

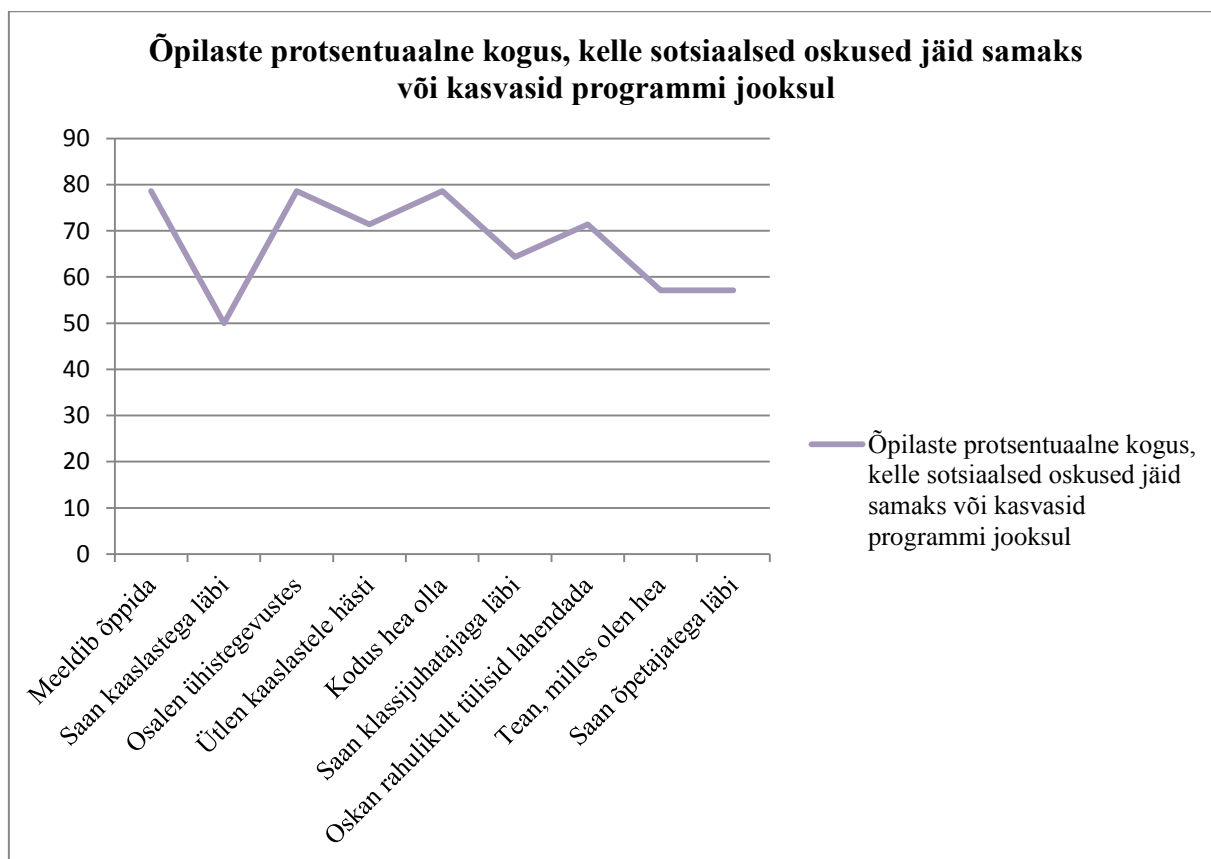
Väide	Õpilaste protsentuaalne kogus, kes tunnistasid arengut konkreetse väite osas.
„Mul on kodus hea olla“	57%
„Mulle meeldib õppida“	50%
„Osalen ühistegevustes“	43%
„Oskan rahulikult tülisid lahendada“	43%
„Saan läbi kõigi klassikaaslastega“	36%
„Ma saan õpetajatega hästi läbi“	36%
„Ütlen kaaslastele hästi“	36%
„Ma tean, milles ma hea olen“	21%
„Ma saan klassijuhatajaga hästi läbi“	21%

Kaheksandal ja üheteistkümnendal kohtumisel kaardistatud õpilastevaheline konflikt on otseses seoses 7. tabelis toodud viimaste väidete võrdlemisi madala hindamistulemusega. Individuaalselt analüüsi teostades tuvastasin konfliktis osalenud õpilaste trotslikud hindamistulemused, mille tõepõhisuses lubab kahelda oluliselt erinev esmakordne kaardistus. Antisotsiaalseks käitumiseks teise kaardistamise hetkelist olukorda siiski lugeda ei saa- pigem jääb põhjus ealiste iseärasuste spektrisse.

Olgugi, et progressi kaasõpilaste tunnustamise osas tunnistas programmijärgselt vaid 36% õpilastest (sama suur protsent õpilasi hindas läbisaamist kaaslastega paremaks), oli siiski areng klassikaaslaste tunnustavates õpilastes kõrge- esmane keskmine tulemus tõusis programmi jooksul

ligi kolmandiku võrra. Juhendajate töö ning programmis kasutatavate meetodite tulemusena hindasid pooled õpilastest õppimist meeldivamaks tegevuseks, kui enne programmi.

Tabel 8 Õpilaste protsentuaalne kogus, kelle sotsiaalsed oskused jäid samaks/kasvasid programmi jooksul

Õpilaste protsentuaalne kogus, kelle sotsiaalsed oskused jäid nende hinnangul programmi läbides samaks või kasvasid, on märkimisväärne.

Järeldused: programmi „Innustavad teod kooliraskustes noorte toetamiseks“ tulemused näitavad õpilaste sotsiaalsete oskuste arengut ning sotsiaalsete oskuste kinnistumist. Seega programmi eesmärgiks võiks olla lisaks sotsiaalsete oskuste õpetamisele ka juba omandatud sotsiaalsete oskuste kinnistamine. Lisaks klassis positiivsema õhkkonna loomisele tegelesid juhendajad sotsiaalsete oskuste õpetamisel ka teisese ja kolmanda taseme sekkumisega, kus tegeleti nii

probleemispetsiifilise lähenemise kui ka antisotsiaalsete käitumismustrite vähendamisele (Dowd ja Tierney 2005, lk 9).

Programmi läbi viies peab silmas pidama, et lisaks sotsiaalsete oskuste õpetamisele tuleb programmisiseselt tegeleda ka klassispetsiifiliste probleemidega. Usun, et mõõtmistulemused oleks olnud veelgi positiivsemad, kui 11. kohtumisel kaardistatud konflikti poleks tekkinud. Programmi mõju sotsiaalsete oskuste õpetamisel on siiski märkimisväärne ning praegused tulemused annavad sotsiomeetrilise mõõdiku ning programmi meetodite täiustamiseks hea aluspinnase. Klassijuhataja hindab programmi efektiivseks ning toob välja, et sellest oli klassi ühtsemaks muutmisel oluliselt kasu- omavahel suhtlevad ka õpilased, kes eelnevalt kuulusid erinevatesse kampadesse. Õpilased teavad meeskonnatööle iseloomulikke tunnusjooni ning oskavad neid teadlikumalt kasutada.

Programmi läbiviimise käigus joonistus välja vajadus muuta programmis kasutatavate meetodite tutvustamise pakett aineõpetajatele atraktiivsemaks. Aineõpetajate osalemine tõstab programmis osalevate õpilaste ja aineõpetajate vahelist läbisaamist ning mõjub hästi nii klassi- kui ka koolisisesele ühtsustunde tekkimisele. Lisaks rikastaks see aineõpetajate töömeetodeid, tutvustaks neile programmi võimalusi ning sillutaks tee noortekeskuse ja üldhariduskooli koostööks.

KOKKUVÕTE

Käesoleva loov-praktilise lõputöö eesmärk oli anda ülevaade noorsootöö ja üldhariduse lõimimisest sotsiaalsete oskuste õpetamisel programmi „Innustavad teod kooliraskustes noortele“ rakendamise, kaardistamise ja analüüsi näol. Resultaadina valmisid programmi „Innustavad teod kooliraskustes noorte toetamiseks“ tunnimudelid, et üldhariduskoolid ning noorsootöösasutused saaksid koostöös sotsiaalseid oskuseid veelgi efektiivsemalt kujundada.

Eesmärgi saavutamiseks töötas autor teemakohase kirjandusega ja kohtus Tartu Mart Reiniku Kooli põhikooli II astme klassiga programmi läbi viies kaheteistkümnel korral. Igaks korraks töötas autor välja tunnimudeli, peale praktiseerimist, kaardistamist ja analüüsi viis sisse vajaminevad korrektiivid ning seeläbi valmisid programmi „Innustavad teod kooliraskustes noorte toetamiseks“ tunnimudelid (vt lisa 1).

Töö teoreetiline osa avas sotsiaalsete oskuste ning nende õpetamise mõiste ja tausta Eesti üldhariduskooli ning noorsootöö kontekstis. Selgus, et sotsiaalsete oskuste õpetamise olulisust üldhariduskoolides tunnistatakse Eestis juba riiklikul tasandil- vastavad märged on Põhikooli- ning Põhikooli ja Gümnaasiumi riiklikus õppekavas. Noorsootöömaastikul viidatakse arvuliselt sotsiaalsele pädevate noorte olulisusele nii Eesti kui ka Euroopa mastaabis (Noortevaldkonna arengukava 2013, Euroopa noortevaldkonna 2010). Trendiks, ühtlasi kahte valdkonda koostööle suunavaks raamistikuks, võib pidada ühtset noortepoliitikat, mille põhimõtted järjest enam ka reaalselt rakendust leiavad. Kuigi võiks eeldada, et noorsootöö ja üldhariduskoolide vaheline koostöö on praegusel hetkel juba normiks kujunenud, on tegelikkuses teemakohane koostöö Eestis veel lapsekingades. Hetkeolukord praeguse noortevaldkonna arengukava maksimaalseks rakendumiseks on aga soodne- peaaegu kõik omavalitsused (221) teevad kulutusi noorsootööle ning ka Euroopa noortevaldkonna koostööraamistik tõdeb noorte sotsiaalse sidususe tähtsust (Noortevaldkonna arengukava 2013; Euroopa noortevaldkonna... 2010). Kehtivas arengukavas on meetodite üleselt tähtsustatud noortevaldkondade-vaheline koostöö- viidatakse professionaalse suutlikkuse ja asjakohasele ressursibaasi kasutamisele (Noortevaldkonna arengukava 2013). Seega üldhariduskoolide ja noorsootöö asutuste vaheline koostöö sotsiaalsete oskuste õpetamisel toetub nii riiklikule kui ka Euroopa tasandile.

Töö loovpraktilises osas kaardistas ja analüüsis töö autor programmi rakendamist ning selle tulemusena töötas välja tunnimudelid/ töölehed, mida nüüdsest saavad kasutada ka kõik koolid ja noortekeskused, et koostöös kaasa aidata kooliraskustes noorte sotsiaalsete oskuste paranemisele. Programmi läbiviimist Mart Reiniku koolis 12. veebruarist 30. maini 2014. aastal võib pidada edukaks- enamuse õpilasi tunnistas sotsiomeetrilise mõõtmise käigus sotsiaalsete oskuste kinnistumist ja/või kasvu. Klassijuhataja tagasiside programmile oli äärmiselt positiivne ning ta märkis, et programmi läbiviimine suurendas klassi ühtsustunnet ning oli abiks õpilastele sotsiaalsete oskuste õpetamisel.

2012. aasta sügisel SA Archimedes Euroopa Noored Eesti Büroo pikaajaliste programmide raames välja töötatud noorsootööasutuste ja üldhariduskoolide koostööd soodustav programm „Innustavad teod kooliraskustes noorte toetamiseks“ sisu, rõhuasetuse päevakajalisust ja läbiviimist võib pidada edukaks ning äärmiselt suure potentsiaaliga vahendiks, mille abil õpetada põhikooli õpilastele sotsiaalseid oskuseid eesmärgiga toetada nende edasist üldist eluga hakkamasaamist.

KASUTATUD KIRJANDUS

Crisp, R. J. ja Turner, R. N. 2010. *Essential Social Psychology*. London. SAGE Publications Ltd.

Dowd, T ja Tierney, J. 2007. *Teaching social skills to youth*. Nebraska. Boys Town Press.

Eesti vabariigi haridusseadus. RT I 1992, 12, 192; RT I 2007, 4, 19.
<https://www.riigiteataja.ee/akt/13335923?leiaKehtiv>. (19.03.2014)

Eisensmidt, E ja Kasesalu, A ja Tereping, M. 2009. *Õpetajakoolituse üliõpilaste refleksioonioskuse arendamine ja toetamine*. [tugimaterjal].
http://moodle231.kultuur.edu.ee/pluginfile.php/19854/mod_resource/content/3/1%20%C3%95petajakoolituse%20refleksiooni%20tugimaterjali.pdf. (20.02.2014).

Enn, Ü. 2012. *Noorsootöö roll noorte sotsiaalse kaasatuse suurendamisel*. Rmt: Noorteseire aastaraamat 2012. <http://www.noorteseire.ee/et/aastaraamat/noorteseire-aastaraamat-2012-noored-ja-sotsiaalne-kaasatus/aastaraamat--4>. (23.03.2014).

Enn, Ü. 2013. Noorsootöö käsitus tänapäeva Euroopas ja Eestis. – Rmt: Noorsootöö õpik. SA Archimedes Euroopa Noored Eesti büroo, lk 23-33).

Erg, L. 2011. *Lapse sotsiaalsed oskused*. Tartu. Hariduse Tugiteenuse Keskus.

Euroopa noortevaldkonna uuendatud koostööraamistik 2010-2018.
<http://www.hm.ee/index.php?popup=download&id=9952>. (02.05.2014).

Hariduse ja kasvatus sõnaraamat. 2014. Toim Erelt, T. Eesti Keele Sihtasutus.

Hewitt, J. P. ja Shulman, D. 2011. *Self and society*. Boston. Pearson Education.

Keltikangas-Järvinen, L. 2011. *Sotsiaalsus ja sotsiaalsed oskused*. Tallinn. Koolibri.

Ljulko, E ja Taru, M. 2013. *Eesti noortepoliitika tulevik- koostöö ja kaasamine*.
<http://www.riigikogu.ee/rito/index.php?id=16414>. (03.05.2014).

Luumberg, L. 2013. *Noortele mitmekesiste eneseväljendusvõimaluste loomine kunstimeetodeid rakendades. Pärnu-Jaagupi projekt.* [Loov-praktiline lõputöö]. Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemia. Viljandi.

Martinson, M. 2012. *Toimiv lõimitud noortepoliitika kui helesinine, ent saavutatav unistus.* - Mihus, nr 11, lk 7.

Mis on mitteformaalne õpe. 2007. <http://www.mitteformaalne.ee/mis-on-mfo.html>. (19.03.2014).

Noorsootöö seadus. RT I 2010, 44, 262; RT I 2010, 44, 262. <https://www.riigiteataja.ee/akt/13340694>. (19.03.2014).

Noorsootöö strateegia 2006-2013. 2006. <http://www.hm.ee/index.php?03240>. (03.05.2014).

Noorsootöö õpik. 2013. Toim. Valge, M. Tallinn. SA Archimedes Euroopa Noored Eesti büroo.

Noortepoliitika- mis on noortepoliitika? <http://www.enl.ee/et/Noortepoliitika/Mis-on-noortepoliitika>. (12.05.2014)

Noortevaldkonna arengukava 2014-2020. 2013. <http://www.hm.ee/index.php?0513817>. 22.03.2014.

Nordahl, T. 2005. *Õppekeskkond ja pedagoogiline analüüs.* Norra. Norra kasvatus-, heaolu-, ja vananemisuuringute instituut.

Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus. RT I 2010, 41, 240; RT I 2010, 41, 240. <https://www.riigiteataja.ee/akt/13332410>. (22.03.2014).

Põhikooli riiklik õppekava. RT I 2010, 6, 22; RT I 2010, 6, 22. <https://www.riigiteataja.ee/akt/114012011007?leiaKehtiv>. (21.03.2014).

Riit-Vällik, H. 2013. *Üks innustav algatus võrdub palju innustunud tegusid.* -Mihus, nr 15, lk 10-12.

Schlümmer, E. 2013. *Noorsootöö käsitus tänapäeva Euroopas ja Eestis.* – Rmt: Noorsootöö õpik. SA Archimedes Euroopa Noored Eesti Büroo, lk 20-22.

Smith, E.R. ja Mackie D. M. 2006. *Social psychology.* Sussex. Psychology Press.

Tanker, M. 1999. *Kuidas areneb laps?* Tallinn. Logos.

Õunapuu, L. 2008. *Tunnimudelid ja enesetunnetuse harjutused sotsiaalsete oskuste õpetamiseks*. Viljandi. Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemia

Õunapuu, L. 2010. *Üliõpilaste kirjalikud tööd*. [Loengukonspekt]. Viljandi. Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemia. <http://www.kultuur.ut.ee/sites/default/files/vka/juhend.pdf>. (02.02.2014).

LISAD

Lisa 1. Tunnimudelid

Tunnimudelite eessõna

Hea innustaja!

Käesolevad tunnimudelid on loodud eesmärgiga populariseerida programmi „Innustavad teod kooliraskustes noorte toetamiseks“ rakendamist ning innustada noorsootöötajaid/ õpetajaid koostöös pöörama süvendatud tähelepanu sotsiaalsete oskuste õpetamise olulisusele. Programmi eesmärk on muuta põhikooli klassid üksteisega rohkem arvestavaks, sallivamaks ning seeläbi ka ühtsemaks. Kõik tunnimudelites kasutatud mängude kirjeldused on ära toodud lisas.

Tunnimudelid on illustreerinud Leho Mengel.

Head kasutamist!

Tunnimudelite koostaja

Kristiina Valk

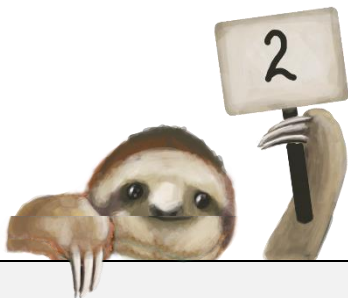

<p>TEEMA:</p> <p>Esmase kontakti saavutamine ning programmi tutvustamine õpilastele</p> <p><i>Juhendajal avatud suhtumine- iga laps on võrdväärne partner ja väärtuslik.</i></p>	<p>EESMÄRGID:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Usaldussuhte ja kontakti loomine ning hoidmine (juhendaja eesmärk); • Õpilane tunneb huvi programmi vastu; • Õpilane rakendab kuulamise- ja eneseväljendusoskust.
<p>Meetod: mängud, seminari vormis infotund, tagasisidestamine.</p>	

Tunni kava	Tegevuste kirjeldus	Läbiviimine
	<p>Klassi ettevalmistamine koos õpilastega</p> <p><u>Enda tutvustamine</u> (3 min)</p> <p><u>Päevakava tutvustus</u> (2 min)</p> <p><u>Ühised kokkulepped</u> (10 min)</p>	<p>Enne tunni algust tehakse koos toolidest ring. (Vastavalt vajadusele korrata seda ka teistel kohtumistel).</p> <p>Juhendajad tutvustavad ennast- nimi, taust, lugu.</p> <p>Juhendaja annab ülevaate tunni struktuurist.</p> <p>Koos õpilastega sõlmitakse ühised kokkulepped. Võib ka kirjalikult üles märkida.</p> <p>Nt: “Kõik, mis siin räägitakse, jääb siia ruumi. Oleme sõbralikud, arvestavad ja igaüks räägib enda eest.”</p>
<p>Mõtestamise ja õppimise faas 25 min</p>	<p><u>Tutvumine läbi nimemängu</u> (10 min)</p> <p><u>Programmi tutvustus</u> (5 min)</p>	<p>Tutvumine läbi mängu. Nt tutvumismäng “Nimi ja liigutus”.</p> <p>Sissejuhatuseks küsida õpilastelt, milliseid viise õppimiseks nad teavad. Vestlust juhtida suunas, et õppimine ei toimu vaid koolis ja tunni ajal, vaid ka mitteformaalsel teel. Juhendaja tutvustab programmi- õpilasel on võimalus osaleda KOV programmis “Innustavad teod koolinoorte toetamiseks”. Kohtutakse 12 korda, klassijuhataja tunni raames nii koolis, noortekeskuses kui ka õues. Õõbitakse noortekeskuses.</p>

	<u>Liikumise ja tähelepanu mäng</u> (10 min)	Välja tuua viimase kohtumise kuupäev. Ühine aktiivne mäng. Nt „Toolimäng“ (mängu kirjeldus lisas).
Refleksioon ja kokkuvõte 5 min	<u>Tunni lõpetamine</u> (5 min)	Lühidalt küsida, kuidas meeldis, mis õpilastele meelde jäi. Seejärel leppida kokku järgmine kohtumine. Võib kinkida ka kontakti loova meene (nt postkaart enda kontaktidega).

TEEMA: Õpilaste enesetunnetuse ja nendevaheliste suhete kaardistamine <i>Juhendaja korjab kõikide mõõtmiste tulemused enda kätte.</i>	EESMÄRGID: <ul style="list-style-type: none"> • Õpilaste enesetunnetuse ja õpilastevaheliste suhete kaardistamine (juhendaja eesmärk); • õpilased suudavad teostada eneseanalüüsi.
Meetod: sotsiomeetrilise ratta täitmine, „Indiaani nime“ mõtlemine, kahe kaaslase valimine, tagasisidestamine.	

Tunni kava	Tegevuste kirjeldus	Läbiviimine
Häälestus 5 min	<u>Sissejuhatus</u> (5 min)	Juhendaja küsib, kuidas õpilastel eelmisel nädalal möödus. Lisaks päevakava tutvustus.
Mõtestamise ja õppimise faas 35 min	<u>Indiaani nime mõtlemine</u> (15 min) <u>Telgi joonistamine</u> (5 min) <u>Sotsiomeetrilise ratta ettevalmistus</u> (5 min) <u>Ratta täitmine</u> (10 min)	Juhendaja räägib indiaani nime valimisest loo („Indiaani nime“ kirjeldus lisas). Peale seda lähevad õpilased kooli peale endale nime otsima, et kindla aja pärast tagasi olla. Õpilastega, kes kiirelt tagasi jõuavad, teeb juhendaja tagasisidestamist. Nt „Kuidas läks?“ „Kas oli raske?“ jne. Juhendaja palub õpilastel mõelda kohale, kuhu nad just sellel hetkel tahaksid telkima minna. Reisile saab kaasa võtta enda klassist 2 inimest. Seejärel tutvustab juhendaja telgi joonistamise reegleid- kolmnurgakujulisse telki saab võtta kaasa enda klassist vaid kaks inimest (telgi joonistamise näidis lisas). Meetod annab juhendajale ülevaate klassisisestest gruppidest. Peale sotsiomeetriliste ratasde kättejagamist, tutvustab juhendaja õpilastele rattal olevaid väiteid. Koos vaadatakse üle vastuse märkimise süsteem ning tahvlile joonistatakse vastav näide. Juhendaja aitab õpilasi individuaalsete küsimuste korral
Refleksioon ja kokkuvõte (5 min)	<u>Kokkuvõte</u> (5 min)	Juhendaja küsib toimunud tegevuste kohta tagasisidet. Nt „Kuidas leidsite endale Indiaani nime?“ „Kas oli raske ratas täita ning miks?“

KOLMAS KOHTUMINE

TEEMA: Meeskonnatunnetuse tugevdamine <i>Juhendaja pöörab tunni vältel tähelepanu sellele, et õpilased mõistaksid üksteise arvamustega arvestamise, sallivuse ning rahumeelse käitumise olulisust.</i>	EESMÄRGID: <ul style="list-style-type: none"> • Õpilased diskuteerivad rahumeelse käitumise teemadel ning tegutsevad rahumeelselt meeskonnana; • õpilased diskuteerivad sallivuse tähtsuse teemadel ning aktsepteerivad üksteise arvamusi; • õpilased suudavad jõuda ühisele kokkuleppele.
Meetod: meeskonnamängud, diskussioon, tagasisidestamine.	

Tunni kava	Tegevuste kirjeldus	Läbiviimine
Häälestus 10 min	<u>Eelmise korra meenutus</u> (10 min)	<i>“Kuidas teil eelmine nädal möödus?”</i> <i>“Kas mäletate, mis me eelmine kord tegime?” jne.</i> Juhendaja annab ülevaate päevakavast.
Mõtestamise ja õppimise faas 25 min	Sõudevõistluse mäng ja analüüs (25 min)	Mängu läbiviimise kirjeldus lisas. Analüüsi osas palub juhendaja õpilastel nimetada mängus äratoodud meeskonnatöö aspekte, mida mängimise jooksul kogeti ning märgib need tahvlile. Eelduste kohaselt mainitakse juhendaja ärgitamisel ära iga oskus ning koos saab teha järelduse, et klass on potentsiaalselt suurepärase meeskond. Tuleb lihtsalt märgata, teadlik olla.
Refleksioon ja kokkuvõte (10 min)	<u>Kokkuvõte</u> (10 min)	Juhendaja suunab õpilasi diskuteerima klassi kui meeskonna toimimise teemadel ning annab nähtu põhjal positiivset tagasisidet. Nt „Mis täna mängitud mängud teie arvates teile õpetasid?“ „Miks on sallivus/rahumeelsus oluline, kas teie olite üksteise suhtes sallivad/rahumeelsed?“

NELJAS KOHTUMINE

<p>TEEMA:</p> <p>Üksteise arvamustega arvestamine</p> <p><i>Juhendaja pöörab tunni vältel tähelepanu sellele, et õpilased mõistaksid üksteise arvamustega arvestamise ning kokkulepete tegemise olulisust.</i></p> <p><i>Tunni lõpus annab juhendaja klassijuhatajale ankeedid, mis täitmise järgselt tõendavad vanema nõusolekut ülejärgmisel kohtumisel lapse õõbimise osas (ankeet lisas).</i></p>	<p>EESMÄRGID:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Juhendaja kaasab õpilasi järgmise kohtumise tegevuste planeerimisse; • õpilased mõistavad üksteise arvamustega arvestamise olulisust ning rakendavad seda; • õpilased saavad tegevuste osas ühisele kokkuleppele; • õpilased suudavad enda ideid kaardistada ja esitleda.
<p>Meetod: Rühmatöö- ühine tegevuste planeerimine noortekeskuses õõbimiseks, tagasisidestamine.</p>	

Tunni kava	Tegevuste kirjeldus	Läbiviimine
<p>Häälestus 5 min</p>	<p><u>Sissejuhatus ja eelmise korra meenutus</u> (5 min)</p>	<p>Nt „Mida ootate käesolevalt kohtumiselt?“ „Mis teil eelmisest korrast enim meeles on ja miks?“ Juhendaja annab ülevaate päevakavast.</p>
<p>Mõtestamise ja õppimise faas 35 min</p>	<p><u>Sissejuhatus mängu ja noortekeskuse tutvustus</u> (5 min)</p> <p><u>Sõudevõistluse mängu variatsioon ja analüüs</u> (25 min)</p>	<p>Juhendaja räägib huvitavatele detailidele tähelepanu pöörates enda noortekeskusest ning sellest, et järgmisel korral minnakse sinna õõbima. Juhendaja tekitab noortes huvi, ootusärevust.</p> <p>Mängu läbiviimise kirjeldus lisas. Tulemusena pannakse paika noorte eelistatud tegevused noortekeskuses õõbimiseks. Juhendaja annab õpilastele nähtu põhjal tagasisidet.</p>

		Nt „Teie meeskond oli sellel korral palju kiirem/osavam/nutikam+ miks. Mulle meeldis, et te vastasmeeskonda aitasite - see on väga oluline.“
Refleksioon ja kokkuvõte (10 min)	<u>Kokkuvõte</u> (10 min)	Juhendaja suunab õpilasi diskuteerima klassi kui meeskonna toimimise teemadel ning annab nähtu põhjal positiivset tagasisidet. Nt „Mis täna mängitud mängud teie arvates õpetasid?“

VIIES KOHTUMINE

TEEMA: Ühiste kokkulepete tegemine <i>Juhendaja pöörab tunni vältel tähelepanu sellele, et õpilased mõistaksid ühiste reeglite kinnipidamise, üksteisega arvestamise ja kompromisside tegemise olulisust.</i>	EESMÄRGID: <ul style="list-style-type: none"> • Õpilased mõistavad üksteisega arvestamise olulisust ning arvestavad üksteisega; • õpilased mõistavad kompromisside tegemise olulisust ning suudavad teha kompromisse; • õpilased mõistavad ühiste reeglite kinnipidamise olulisust.
Meetod: diskussioon, rühmatöö, tagasisidestamine.	

Tunni kava	Tegevuste kirjeldus	Läbiviimine
Häälestus 5 min	<u>Sissejuhatus</u> (5 min)	Nt „Kuidas teil läinud on?“ „Kas ootate järgmist kohtumist- ööbimist?“ „Kas kõik saavad tulla? Kas on küsimusi?“ Juhendaja annab ülevaate päevakavast.
Mõtestamise ja õppimise faas 15-25 min	<u>Ühise menüü paikapane</u> (15- 25 min)	Grupiarutelu käigus valitakse 3-4 toitu, mida ühiselt ööbimise õhtusöögiks võiks/on võimalik valmistada. Juhendaja viib läbi hääletuse, tulemused kantakse tahvlile ning valitakse välja ühiselt valmistatav toit. Sama mustrit korrata õhtuse magustoidu ja hommikusöögiga. <i>Juhendaja pöörab õpilaste tähelepanu sellele, et</i>

	Õõbimise detailide tutvustus,	<i>toitu valmistavad õpilased ise- valik olgu jõukohane.</i> Magamisvarustus, riietus, hügieenitarbed, ajakava. <i>Sülearvutid jäävad koju.</i>
Refleksioon ja kokkuvõte (5 min)	<u>Kokkuvõte</u> , vanema nõusolekut tõendavate ankeetide kogumine (5 min)	Juhendaja kordab üle tähtsaimad detailid ning tähtsustab ühistest reeglitest kinnipidamise olulisust. Kogutakse lapsevanemate nõusolekut tõestavad ankeedid.

6. JA 7. KOHUMINE- ÖÖBIMINE

<p>TEEMA:</p> <p>Meeskonnatunnetuse suurendamine, ühistest kokkulepetest kinnipidamise ja sallivuse rakendamine.</p> <p><i>Õpilased saavad noortekeskusesse 17.00.</i></p> <p><i>Soovitatakse kahe juhendaja olemasolu. Päevakavasse tuleb aega planeerida ka toiduainete ostmiseks.</i></p> <p><i>Juhendajad pööravad kohtumise vältel tähelepanu sellele, et klass käitaks sallivalt, arvestavalt, sõbralikult. Vajadusel toonitab ühistest reeglitest kinnipidamise olulisust.</i></p>	<p>EESMÄRGID:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Õpilased mõistavad salliva käitumise olulisust ning käituvad üksteisega sallivalt; • õpilased mõistavad üksteise vajadustega arvestamise vajalikkust ja arvestavad üksteise vajadustega; • õpilased arendavad kuulamis-, eneseväljendus- ja analüüsioskust; • õpilased mõistavad tunnustamise olulisust ning tunnustavad kaasõpilasi positiivse käitumise eest; • omavahel suhtlevad ka igapäevaselt erinevatesse gruppidesse kuuluvad õpilased.
<p>Meetod: noortekeskuses ööbimine, rühmatöö, ühine toidu valmistamine, meeskonnamängud, tagasisidestamine, diskussioon.</p>	

Tunni kava	Tegevuste kirjeldus	Läbiviimine
<p>Häälestus 1,5 h</p>	<p><u>Sissejuhatus, jääsulatusmängud, ühised kokkulepped</u> (1,5 h)</p>	<p>Ühiselt mängitakse jääsulatusmänge. Nt „Mis kell on“, „Massaaž“, „Hu-Ga-Tso“. Vajadusel jagada klass väiksemateks rühmadeks.</p> <p>Koos pannakse soovide puu võrele ootused kohtumisele (Nt kasutada <i>sticky note</i>’e).</p> <p>Juhendaja juhatab arutelu teemal „Miks on ühised kokkulepped vajalikud.“ Kokkulepete tegemiseks</p>

		jagada klass 4-5 rühma, lasta neil kirja panna olulised kokkulepped, et need hiljem kõik ühele paberile kirjutada. Kõik osalejad saavad panna kokkulepete alla allkirja, tõestamaks nendest kokkupidamist.
Mõtestamise ja õppimise faas	<p><u>Ühine toidu valmistamine, söömine, koristamine</u> (2 h)</p> <p><u>Meetod meeskonnatöö ja sallivuse suurendamiseks</u> (1,5 h)</p> <p><u>Vaba aeg- avatud noortetoa tegevused</u> (1 h)</p> <p><u>Noorte endi väljapakutud tegevus</u> (1-2 h)</p> <p><u>Vajadusel:</u> sobilik film (1,5 h)</p> <p>UUS PÄEV <i>Algab nt 8.00</i></p> <p><u>Hommikusöök, koristamine</u> (30 min)</p> <p><u>Meeskondlikud mängud</u> (1,5- 2 h)</p>	<p>Kõik toidu valmistamiseks vajaminevad vahendid on laual. See, millisel viisil õpilased otsustavad toitu valmistada, on nende endi otsustada. Vajadusel suunab juhendaja tegevusetud õpilased protsessi.</p> <p>Soovituslik on draamameetod. Nt foorumteater/ improvisatsiooni teater. Vajalik on koostöö pädeva spetsialistiga.</p> <p>Juhendaja osaleb tegevustes, suhtleb noortega.</p> <p>Juhendaja on ette valmistanud noorte soovitud tegevuse.</p> <p>Juhendaja loob filmi vaatamiseks sobiva keskkonna.</p> <p>Ühine hommikusöök, koristamine, muljetamine.</p> <p>Ühised virgutusmängud: nt „Ma-Tsinga“, „Müksamine“ (vt ka lisa- mängud meeskonna- tunnetuse stimuleerimiseks). Juhendaja viib läbi ühtsustunnet suurendavaid mängu: nt meeskonnamäng „Aita üle“, „Aarde varastamine“.</p>
Refleksioon ja kokkuvõte (30 min)	<u>Kokkuvõte</u> (30 min)	Juhendaja analüüsib koos õpilastega „soovide puu“ ootuste täitumist. Tagasiside ringis avaldavad osalejad enda tähelepanekuid, emotsioone,

		<p>kohtumine eredamaid hetki. Juhendaja annab tähelepanekute ning klassi kui meeskonna arengu kohta tagasisidet. Juhendaja tänab õpilasi tulemast.</p> <p><i>Nt „Mis meeldis?“ „Mida oleks võinud teisiti teha?“ „Ilmetlusväärne oli olukord, kui ...“</i></p>
--	--	--

KAHEKSAS KOHTUMINE

<p>TEEMA:</p> <p>Reflekteerimisoskuse arendamine</p> <p><i>Juhendaja pöörab tunni vältel tähelepanu sellele, et kõik õpilased avaldaksid oma arvamust.</i></p> <p><i>Juhendajal on kaasas vajaminevad vahendid: suured paberid, käärid, liimid, vanad ajakirjad.</i></p>	<p>EESMÄRGID:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Õpilased oskavad reflekteerida eelmise kohtumise sündmuseid ja kogetud emotsioone; • õpilased rakendavad eneseväljendusoskust; • õpilased rakendavad kuulamisoskust.
<p>Meetod: grupis reflekteerimine, diskussioon, tagasisidestamine.</p>	

Tunni kava	Tegevuste kirjeldus	Läbiviimine
<p>Häälestus 5 min</p>	<p><u>Sissejuhatus</u> (5 min)</p>	<p><i>Juhendaja viib läbi sissejuhatava vestluse.</i> <i>Nt „Kuidas teil läinud on?“</i> <i>“Mis te täna teinud olete?“</i></p>
<p>Mõtestamise ja õppimise faas 30 min</p>	<p><u>„Ajalehe“ meetodil tagasisidestamine ja esitlus</u> (30 min)</p>	<p><i>Juhendaja räägib reflekteerimise ja analüüsimise olulisusest, kaasates ka õpilase diskussiooni.</i></p> <p>Juhendaja jagab klassi nelja rühma. Iga rühm kujundab enda ajalehe esikülje, mis kajastab noortekeskuses õõbimise eredamaid hetki. Iga grupp kannab enda tulemuse klassi ees ette.</p>
<p>Refleksioon ja kokkuvõte (5 min)</p>	<p><u>Kokkuvõte,</u> (5 min)</p>	<p>Juhendaja tänab õpilasi esitluste eest ning annab õpilastele võimaluse sõnavõtuks, tagasisideks.</p>

ÜHEKSAS KOHTUMINE

TEEMA:	EESMÄRGID:
<p>Üksteise aitamine, kaasõpilaste suhtes tähelepanelikkuse tõstmine, ühtsustunde suurendamine.</p> <p><i>Soovituslik on koostöö mõne keskkonnainstituutsiooniga. Kohtumispai gaks nt park.</i></p> <p><i>Soovituslik on kolme juhendaja olemasolu, et näidata õpilastele kootöö eeskuju.</i></p> <p><i>Ette on valmistatud looduse teemaline fotojaht ning kolm õues õppimise tegevust.</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • Õpilased oskavad märgata enda ümber loodust; • õpilased rakendavad kuulamisostust, tähelepanelikkust; • õpilased mõistavad ühiste reeglite kinnipidamise olulisust ning peavad reeglitest kinni; • õpilased tunnetavad enda kohalolu vajalikkust; • õpilased mõistavad salliva käitumise olulisust ning käituvad üksteise suhtes sallivalt. • Õpilased näevad koostöö rakendamise võimalusi
<p>Meetod: õues õppimine, mängud, fotojaht, koostöö eeskuju näitamine/ väärtustamine, tagasisidestamine</p>	

Tunni kava	Tegevuste kirjeldus	Läbiviimine
Häälestus 5 min	<u>Sissejuhatus</u> (5 min)	<i>Juhendaja tervitab õpilasi kohtumispai gas, küsib kuidas neil läinud on.</i>
Mõtestamise ja õppimise faas 30 min	<u>Mängud</u> <u>Kolm õuesõppe mängu</u> (15 min) Fotojaht (10 min)	Klass jagatakse kolme rühma. Iga juhendaja on vastutav ühe tegevuse eest ning kõik rühmad läbivad kõik tegevused. Igas vahepunktis tehakse grupipilt.
Refleksioon ja kokkuvõte (10 min)	<u>Ühine lõpumäng ja tagasiside</u> (10 min)	Soovitatavalt aktiivne meeskondlik jooksumäng.

		Juhendajad viivad läbi tagasisidestamise mängu. Nt „Ei/jah“.
--	--	---

KÜMNES KOHTUMINE

<p>TEEMA:</p> <p>Abi pakkumine, kaasõpilaste suhtes tähelepanelikkuse tõstmine.</p> <p><i>Kohustuslik on koostöö seikluskasvatuse spetsialistiga. Tuleb arvestada ka raja ülespanekuks ja mahavõtmiseks kuluva ajaga ning vahendite hankimisega.</i></p>	<p>EESMÄRGID:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Õpilased rakendavad enesedistsipliini; • õpilased rakendavad kuulamisoskust, tähelepanelikkust; • õpilased mõistavad ühiste reeglite kinnipidamise olulisust; • õpilased tunnetavad enda kohalolu vajalikkust.
<p>Meetod: madalseiklusraja läbimine, üksteise aitamine, tagasisidestamine</p>	

Tunni kava	Tegevuste kirjeldus	Läbiviimine
<p>Häälestus 15 min</p>	<p><u>Sissejuhatus</u> (10 min)</p> <p>Meeskondlik mäng (5 min)</p>	<p><i>Instruktor peab loengu turvalisusest</i></p> <p>Instruktor viib läbi rühmades meeskondliku mängu. Nt „Kummituba“.</p>
<p>Mõtestamise ja õppimise faas 20 min</p>	<p><u>Madalseiklusraja läbimine</u> (20 min)</p>	<p>Õpilased läbivad madalseiklusraja.</p> <p>Igal õpilasel on enda „kaitseinglid“, kes aitavad tal turvaliselt rada läbida.</p>
<p>Refleksioon ja kokkuvõte (5 min)</p>	<p><u>Kokkuvõte</u> (5 min)</p>	<p>Instruktor ja juhendaja annavad klassile kui meeskonnale tagasisidet. Õpilased saavad võimaluse rääkida, kuidas neile meeldis.</p>

ÜHETEISTKÜMNES KOHTUMINE

<p>TEEMA:</p> <p>Väärtuskasvatus</p> <p><i>Grupp inimesi on ette valmistanud foorumteatri etenduse „Valede meetoditega õilsate eesmärkide nimel“. Soovituslik teha koostööd kohaliku teatritrupiga.</i></p> <p>(foorumteatri tutvustus lisas)</p>	<p>EESMÄRGID:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Õpilased mõtlevad kaasa käitumise olulisuse üle ning diskuteerivad käitumise olulisuse teemadel; • õpilased rakendavad kuulamisoskust; • õpilased rakendavad enda tähelepanelikkust ja esinemisoskust.
<p>Meetod: foorumteater, diskussioon, tagasisidestamine</p>	

Tunni kava	Tegevuste kirjeldus	Läbiviimine
<p>Häälestus 5 min</p>	<p><u>Sissejuhatus</u> (5 min)</p>	<p><i>Juhendaja tervitab õpilasi kohtumispäigas, küsib kuidas neil läinud on.</i></p>
<p>Mõtestamise ja õppimise faas 1 h</p>	<p><u>Foorumteatri etendus ja diskussioon</u></p>	<p>Peale foorumteatri etenduse vaatamist diskuteeritakse eesmärgipärase käitumise ja meetodite kasutamise teemadel ning katsetatakse etendusele pakutud lõpplahendusi. Ühiselt leitakse parim võimalik lahendus.</p>
<p>Refleksioon ja kokkuvõte (5 min)</p>	<p><u>Ühine lõpumäng ja tagasiside</u> (5 min)</p>	<p>Juhendaja viib läbi ühise tagasiside ringi ning annab õpilastele võimaluse väljendada emotsioone, arvamust.</p>

KAHETEISTKÜMNES KOHTUMINE

<p>TEEMA:</p> <p>Õpilaste programmijärgse enesetunnetuse kaardistamine, programmi „Innustavad teod kooliraskustes noorte toetamiseks“ lõpetamine.</p> <p><i>Juhendajal on kaasas esimesel kohtumise täidetud sotsiomeetrilised rattad, indiaani nimedega materjalid ning iga õpilase nimega väike šokolaad lõpumängu tarbeks.</i></p>	<p>EESMÄRGID:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Juhendajad annavad õpilastele personaalset tagasisidet; • õpilased rakendavad reflekteerimisoskust; • õpilased tunnustavad üksteist; • õpilased rakendavad kuulamis- ja eneseväljendusoskuseid.
<p>Meetod: sotsiomeetrilise ratta täitmine, töö paarides, tunnustamise mäng, tagasisidestamine</p>	

Tunni kava	Tegevuste kirjeldus	Läbiviimine
<p>Häälestus 5 min</p>	<p><u>Sissejuhatus</u> (5 min)</p>	<p>Juhendaja viib läbi sissejuhatava ringi ning tutvusta päevakava.</p>
<p>Mõtestamise ja õppimise faas 30 min</p>	<p><u>Sotsiomeetrilise ratta täitmine</u> (5 min)</p> <p><u>Tulemuste analüüs</u> (20 min)</p> <p><u>Tunnustamine mäng</u> (10 min)</p>	<p>Õpilased täidavad sotsiomeetrilise ratta ning neile jagatakse esimesel kohtumisel täidetud sotsiomeetriline ratas.</p> <p>Õpilaste nõusolekul jagatakse õpilased paaridesse ning võrreldakse esimese ja teise kaardistuse erinevusi. Juhendaja käib paaride juures ning annab individuaalset tagasisidet.</p> <p>Ühiselt viiakse läbi tunnustamise mäng „Šokolaadimäng“.</p>
<p>Refleksioon ja kokkuvõte (10 min)</p>	<p><u>Ühine lõpumäng ja tagasiside</u> (5 min)</p>	<p>Juhendaja tänab klassi ja klassijuhatajat programmis osalemast ning soodustab kooli ja noortekeskuse vahelise kontakti säilimist.</p>

TUNNIMUDELITES KASUTATUD MÄNGUD

„Nimi ja liigutus“

Selgitus: osalejad on ringis. Alustaja ütleb enda nime ja teeb samaaegselt iseloomustava liigutuse. Kõik kordavad nime ja liigutust. Mängu saab teha ka nii, et iga järgmine osaleja ütleb kõikide eelnevate nime ja liigutuse. Viimane peab meelde jätma kõikide nime ja liigutuse.

Õpitavad oskused: keskendumine, tähelepanu, esinemine

„Toolimäng“

Selgitus: kõik peale ühe mängija istuvad ringis toolidel. See, kes seisab ringi keskel, ütleb ühe enda kohta käiva väite. Kõik, kelle kohta samuti see väide käib, peavad kohta vahetama, kusjuures enda kõrval olevale tühjale toolile istuda ei tohi. Mängujuht saab sobival hetkel jääda ise ringi keskele, et mäng lõpetada.

Õpitavad oskused: keskendumine, kuulamine, teistega arvestamine, eduelamus.

„Indiaani nimi“

Selgitus: osalejatel palutakse mõelda ennast iseloomustav „indiaani nimi“ (nimisõna + omadussõna).

Lugu: „Kui Indiaani lapsed hakkasid suureks sirguma, saatis külarahvas nad üksildasele retkele. Selle retke jooksul ei tohtinud nad mitte kellegagi rääkida. Retke jooksul pidid nad endale leidma nime- see oli enamasti seotud mingi iseloomuliku juhtumiga või eriliste iseloomujoontega. Alles siis, kui nimi oli endale leitud, või külla tagasi pöörduda. Nüüd lähete ka teie endale iseloomulikku indiaani nime otsima.“

Õpitavad oskused: keskendumine, eneserefleksioon

„Sõudevõistlus“ (kirjeldus Riit-Vällik, H)

Selgitus: klass jagatakse nelja meeskonda. Meeskonnad valivad endale kapteni.

Mängujuht on eelnevalt klassi ära peitnud 8+8+8+8 paberilehte (igal meeskonnal on oma värv). Seitsmele on kirjutatud meeskonnatööd iseloomustav sõna või koostööks vajalikud oskused (*kuulamisoskus, selge eneseväljendus, usaldus, kokkulepete täitmine, tööjaotus, abi pakkumine, julgus abi vastu võtta, julgus öelda kui ei saa hakkama ülesandega*). Üks paber on tühi, kuhu kirjutavad õpilased hiljem ise meeskonnatööd iseloomustava sõna

Mängu läbiviimiseks on vaja 8+8+8+8 neljas erinevas värvitoonis A5 formaadis paberlehte ja lehtede kinnitamiseks paberteipi või seinanätsu. Meeskonnad istuvad üksteise selja taha, nagu aerutajad paadis. Mängujuhi märguande peale hakkavad osalejad "sõudma" – liikudes ülakehaga ettepoole ja tahapoole, kätega jäljendades aerude tõmbamist.

Esimesel korral sõuavad meeskonnad kümme korda. Seejärel peavad otsima peidetud paberilehti. Iga võistkond otsib oma võistkonna värvi paberit (kõigil võistkondadel on sama sisuga paberid). Igal paberil on üks meeskonnatööd iseloomustav sõna. Iga leitud leht tuleb panna enda meeskonna ees oleva tooli peale. Seejärel tuleb uuesti meeskonnaga maha istuda ning uuesti 10 korda "aerutada". Korraga tohib toolile asetada ainult ühe paberi. Kui kõik 8 paberit on üles leitud, peab meeskond järjestama need omadussõnad. Võitja ootab ära teise teised meeskonnad.

Nüüd järjestavad meeskonnad omadussõnad tähtsuse järjekorras, põhjendavad järjekorda ja toovad välja, mis sõna oli puudu (juhul kui nad leidsid, et midagi on puudu). Kui erinevate meeskondade vahel tekib eriarvamusi, arutatakse need läbi. Eesmärgiks on järjestada omadussõnad nõnda, et kõik osalejad oleksid sellega nõus. Pakutavad lahendused tuleks alati ära põhjendada ja anda kõigile võimalus oma arvamust avalda.

Räägime koos lahti, et mida kellelegi mingi sõna tähendab ja kas saame ühtemoodi aru koostööst või usaldusest. Mängu analüüsi osas palub mängujuht õpilastel nimetada kõiki meeskonnatöö komponente, mida nad kohtumise jooksul märkasid/tundsid. Andmed kantakse tahvlile. Eelduseks on, et mängujuhi ärgitusel nimetatakse ära kõik omadused ning klass tajub ennast potentsiaalse hea meeskonnana.

Õpitavad oskused: meeskonnatöö, tähelepanu, reaktsioon

Variatsioon: paberilehtedel on kirjas tegevused, mida on võimalik noortekeskuses ööbimisel teha. Häälletuse tulemusel valitakse noortekeskuses läbiviidavad tegevused.

„Mis kell on?“

Selgitus: osalejad istuvad ringis, suunaga sissepoole. Parem käsi pannakse peopesa ülalpool enda paremal oleva inimese käe peale ning vasak käsi vasakul oleva inimese käe alla. **Kontroll:** igaüks saab lüüa enda parema käega vasakul oleva inimese käe peale plaksu. Ühe sõna kaupa öeldakse plaksudega koos: „Mis-kell-on?“ Vastus: „Kell-on-...“ (kelle kord on öelda, ütleb numbrini). Kui jõutakse öeldud numbrini, siis inimene, kelleni number jõudis, peab enda käe saama eest ära võtta enne kui plaks tehakse.

Õpitavad oskused: tähelepanu, reaktsioon (Luumberg 2013, lk 44).

„Hu-Ga-Tso“

Selgitus: seistakse ringis. Kõik hoiavad oma käsi sõrmedest põimituna koos. Esimene (A) tõstab alguses käed üles ning neid alla lüües suunab löögi kellelegi teisele (B), hüüdes samal ajal „Hu!“. B tõstab käed hooga enda kohale üles, hüüdes „Ga!“. Seejärel B-st kummalgi pool olevad inimesed imiteerivad justkui mõõgalööki B suunas ning hüüavad „Tso!“. B jätkab ja suunab „Hu!“ kellegi uue suunas jne.

Õpitavad oskused: tähelepanu, hää, julgus, ergutus (Luumberg 2013, lk 45).

„Kummituba“

Selgitus: mängijad seisavad tihedalt ringis. Üks mängija on ringi keskel, silmad on suletud. Ringi keskel olev mängija on pulk-sirgelt ning vajub suvalises suunas. Ringis olevad mängijad võtavad kukkuja turvaliselt vastu ning suunavad edasi.

Õpitavad oskused: keskendumine, usaldus, tähelepanelikkus.

„Massaaž“

Selgitus: ringis seisvad mängijad sirutavad ennast pikaks. Käsi alla laskmata pööravad kõik mängijad mängujuhi käskluse peale paremale ja asetavad oma käed enda ees seisva inimese õlgadele ja masseerivad seda inimest. Siis tõstavad jälle kõik käed üles, sirutavad, teevad

poolpöörde, asetavad oma käed enda ees seisva inimese õlgadele ja masseerivad. Seejärel tõstetakse käed üles ja sirutatakse ennast ning pöörduakse näoga ringi keskele nagu alguses oldi ning lastakse lõdvestava kummardusega käed rippu.

Õpitavad oskused: ergutus, lõdvestus, teineteisega arvestamine, grupitunnetus (Luumberg 2013, lk 45).

Foorumteater

Selgitus: foorumteatri meetodi käigus etendatakse päevakajalisel teemal lühike etendus, mis on negatiivse lõpuga. Järgneb publikut kaasav diskussioon, kus ise näideldes proovitakse läbi erinevaid lõpplahendusi. Koos valitakse sobivaim lõpplahendus.

„Aita üle“

Selgitus: mängujuht on valmistanud takistuse. Esimene nõör on u põlvede kõrgusel, teine keskkoha, kolmas kaela kõrgusel. Mängijad ei tohi ööre ei tohi puudutada ning peavad saama meeskonnaga kolmest paralleelsest lindist/nöörist teisele poole. Korraga võib linte läbida üks inimene. Mängijad võivad üksteist aidata. Iga kord, kui mängija linti puudutab, tuleb meeskonnale miinuspunkt. Mängujuht loeb punkte. Seda, et mängu mängitakse kaks korda, saavad mängijad teada peale esimest mängimist. Eesmärgiks saada parem skoor. Turvalisus enne kõike! Kui mängija läheb esimese üle esimese lindi, saab meeskond ühe punkti. Kui mängija läheb üle teise lindi, saab meeskond kolm punkti. Kui mängija läheb üle kolmanda lindi, saab meeskond viis punkti.

Õpitavad oskused: meeskonnatöö, tähelepanelikkus, eneseväljendus

„Ei/jah“

Selgitus: mängijatelt küsitakse küsimusi, millele saab vastata kas „ei“ või „jah“.

Õpitavad oskused: tähelepanu, tagasisidestamine

„Aarde varastamine“

Selgitus: mängijad istuvad ringis. Ühe mängija ette asetatakse „aare“ (ükskõik, mis käepärane ese) ning ta suleb silmad. Mängujuht osutab ühele mängijale, kes proovib märkamatuks jäädes aaret varastada. Nii, kui aarde valvaja kuuleb eeldatava varastaja tulekusuunda, osutab ta valitud suunas ning varastaja peab tagasi kohale minema ning valib uue varga. Võib proovida ka kahe vargaga. Kui aare varastatakse, on vars uus aarde valvaja.

Õpitavad oskused: tähelepanu, keskendumine.

„Ma-Tsinga“

Selgitus: seistakse ringis, käed kõrval. Siis surutakse käed rusikasse ja tõstetakse küünarvarred 90 kraadi ette, õlavarred jäävad kehaga ühele joonele. Mängujuht hingab sisse, viib rusikas käed kiiresti enda ette ja alustab ühe hingetõmbega valjuhäälselt “Maa...” (silp jääb kestma), tema naaber teeb kiiresti järelle ja omakorda tema naaber, kuni kogu ring on ühel valjuhäälsel silbil. Kui ring on täis saanud, tõmbab mängujuht käed algasendisse tagasi ja hüüab seejuures kogu järeljäänud õhuvaru kasutades “Tsinga!” ning teised teevad sama.

Õpitavad oskused: ergutus, meeleolu loomine, grupitunnetus (Luumberg 2013, lk 45).

„Šokolaadimäng“

Selgitus: toolidest moodustatakse ring. Ringi keskele pannakse šokolaadid nii, et šokolaadi tagumisele küljele kirjutatud mängija nime näha pole. Mängija võtab ringi keskelt šokolaadi, ning ütleb sellele mängijale, kelle nimi on šokolaadil kirjas, tunnustava tagasiside programmis osalemise kohta. Kompliment peab olema käitumise, positiivsete tähelepanekute või iseloomu, mitte välimuse/asjade kohta. Nii saavad kõik mängijad tunnustatud.

Õpitavad oskused: tähelepanu, tunnustamine

Lapsevanema tõend lapse õõbima lubamiseks noortekeskusesse

Lapsevanema tõend

Mina,, luban enda lapsel,, viibida noortekeskuses ajavahemikus seoses programmi „Innustavad teod koolinoortele“ läbiviimisega. Noortekeskuses viibivad koos noortega lisaks klassijuhatajale ka noorsootõõtajad.....

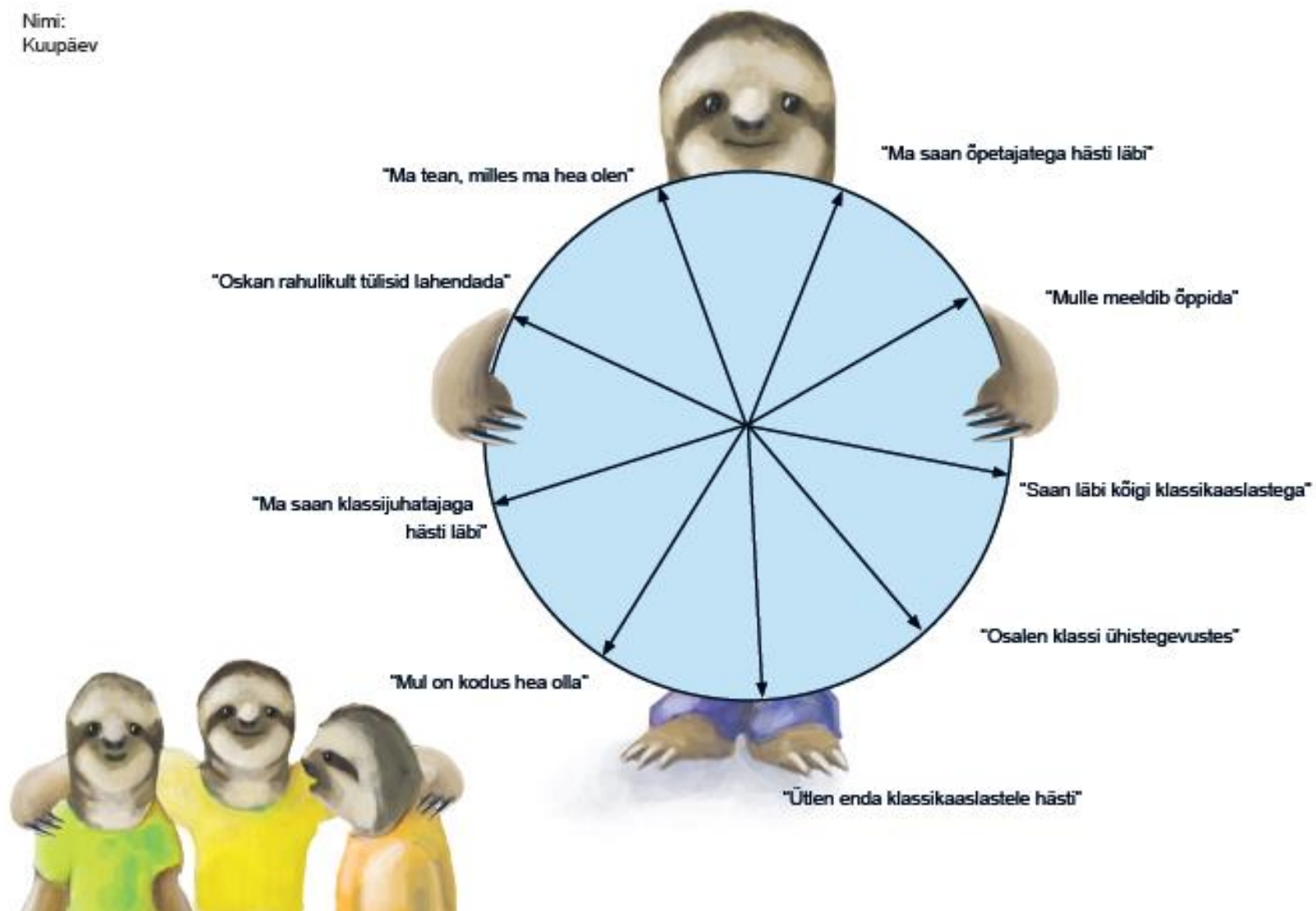
Lapsevanema telefon:

Lapsevanema nimi:

Allkiri

Lisa 2. Sotsiomeetriline ratas

Nimi:
Kuupäev:

Lisa 3. Juhendajatevahelise refleksiooni vormid

Õppeprotsessijärgne eneseanalüüs õpetaja professionaalse arengu toetajana (Eisensmidt ja Kasesalu ja Tereping 2009, lk 13)

Endast lähtuv:

- Minu enesetunne pärast tundi: tähelepanekud, tunded, mõtted?
- Millega jäin tunnis rahule, mis läks hästi? Mida selleks tegin? (Teen seda veel!)
- Millega ei jäänud rahule? Mis olid põhjused, et ei läinud hästi? Mida ja kuidas teen edaspidi teisiti?
- Mis tingib minu praegused suhted õpilastega (kuidas olen andnud põhjust sellisteks suheteks; mis veel mõjutab?)
- Mille põhjal tegin otsuse enda eesmärkide täitumise/mitte täitumise kohta selles tunnis?
- Mida õpetajana vajan? Kuidas selle saavutan?

Õppeprotsessi(õppetunni) järgne analüüs– õppijate sotsiaalse arengu toetamisest lähtuv (Eisensmidt ja Kasesalu ja Tereping 2009, lk 18)

- Kuidas tagasin, et kõik õppijad said avaldada arvamust ja mõtteid?
- Millised tunnitegevused võimaldasid õppijatel osaleda dialoogides, aruteludes?
- Kuidas tagasin, et õppijad said anda vastastikust tagasisidet?
- Kuidas tagasin, et õppeprotsessi lõpul said õppijad minult tagasisidet oma sotsiaalsete oskuste arengu kohta.

SUMMARY

The integration of youth work and formal education in the field of teaching social skills on the example of the programme „Inspiring deeds for youngsters with school problems“

The aim of this work was to give an overview on the integration of youthwork and formal education in the field of teaching social skills on the example of the programme „Inspiring deeds for youngsters with school problems“. The outcome resulted in practical pedagogical lesson models for youthworkers and teachers to be used in cooperation while teaching social skills to the youngsters.

The theoretical result of the work is the acknowledgement, that integration of youthwork and formal education in the field of teaching social skills still needs development, to reach the standards and targets of the European and Estonian youth policy. The development needs to be practical- theoretical bases have already been highly recognized in previous governmental documents, for example Estonian Youthwork Strategy for the years 2006-2013 (Noorsootöö strateegia... 2006).

To achieve the practical goal of the work and to be able to compose the lesson models, the author carried out „Inspiring deeds for youngsters with school problems“ in Tartu Mart Reiniku School. She met the class for twelve times from 12.02.2014 till 30.04.2014, compiled preliminary models, surveyed and analyzed the meetings, improved and completed final models. The programme was a success. There was a survey carried out in the beginning and at the end of the programme to measure the effect of teaching social skills and very high percentage of pupils, who participated in the survey, acknowledged their growth in social skills.

Therefore the programme „Inspiring deeds for youngsters with school problems“ is a useful method to teach youngsters social skills and to put the governmental trends of youth policy- the cooperation of different units in the benefit of the youth- into action.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, **Kristiina Valk** (sünnikuupäev 21.10.1988),

annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose „Noorsootöö ja üldhariduse lõimimine sotsiaalsete oskuste õpetamisel programmi „Innustavad teod kooliraskustes noorte toetamiseks“ näitel“, mille juhendajateks on Urmo Reitav ja Hele Riit-Vällik

reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Viljandis, 20.05.2014

Kristiina Valk